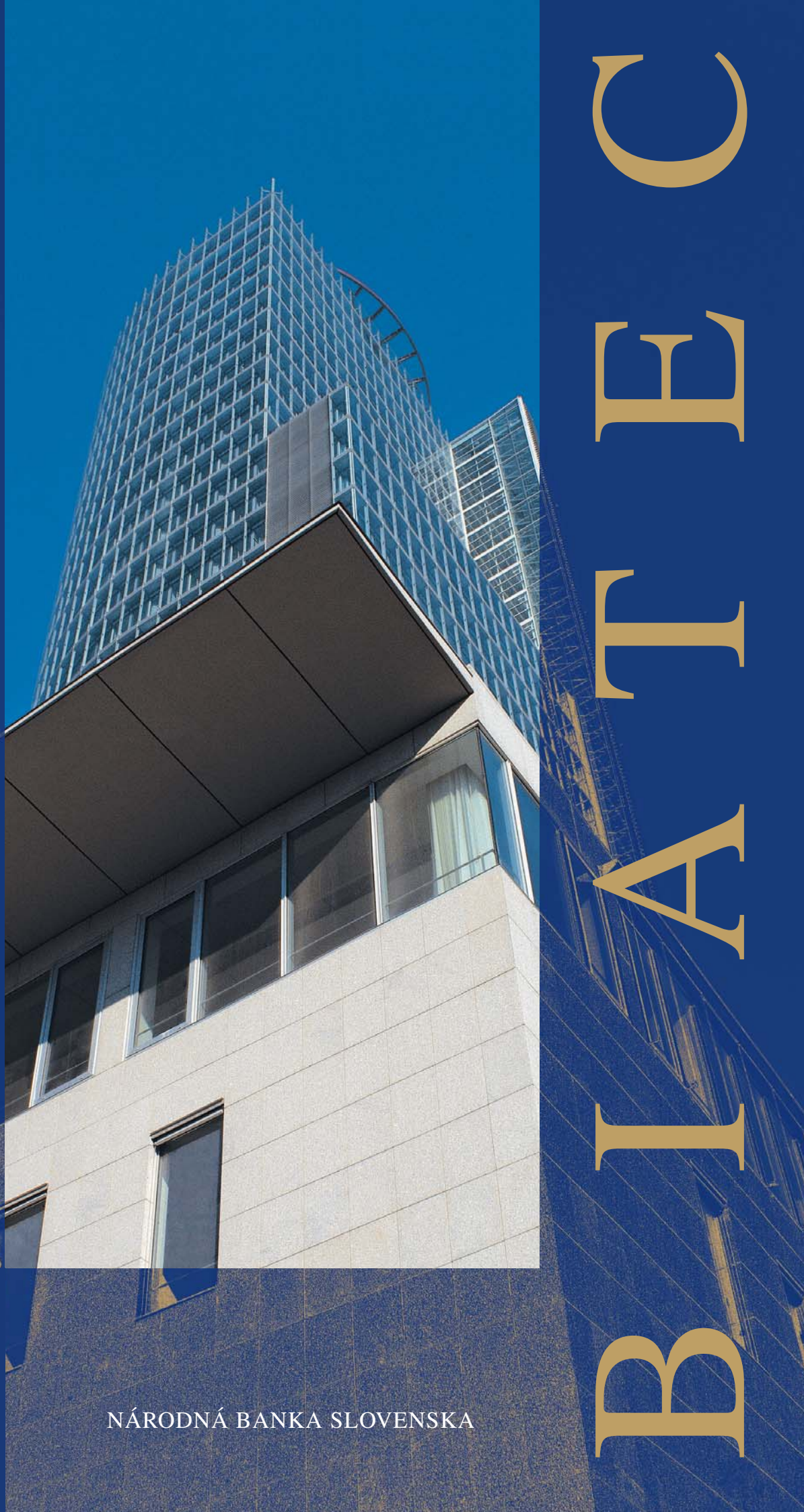

3

Marec 2008
Ročník 16

ODBORNÝ
BANKOVÝ
ČASOPIS

C E T A I B

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

Prijatie eura znamená pre Slovensko viacero výhod

Foto: Pavel Kochan

Na tlačovej besede v NBS diskutovali s novinármi o problematike súvisiacej so zavedením eura guverner Národnej banky Slovenska Ivan Šramko (na snímke uprostred), rektor Ekonomickej univerzity Rudolf Sivák (vľavo) a generálny tajomník Slovenskej obchodnej komory Martin Hrivík (vpravo).

Zo zavedenia spoločnej meny plynú Slovensku viaceré výhody, ktoré výrazne prevážia nad nevýhodami či rizikami. Na tlačovej besede, ktorá sa začiatkom marca uskutočnila v NBS, diskutovali o problematike súvisiacej so zavedením eura s novinármi guverner Národnej banky Slovenska Ivan Šramko, rektor Ekonomickej univerzity Rudolf Sivák a generálny tajomník Slovenskej obchodnej komory Martin Hrivík.

Stabilita, hospodársky rast, zjednodušenie nielen podnikania a obchodu so zahraničím, ale aj cestovania a možnosť zamestnať sa v krajinách eurozóny prispievajú k zlepšeniu životnej úrovne a plnej integrácii Slovenska do Európskej únie.

Podľa guvernera Národnej banky Slovenska Ivana Šramka, euro znamená najmä stabilitu, ochranu našej ekonomiky pred prípadnými finančnými krízami alebo útokmi na kurz. „Euro prispeje k vyššiemu ekonomickému rastu, ktorý je nevyhnutný pre rast životnej úrovne a zamestnanosti. Zavedenie eura zároveň podporí rozvoj zahraničného obchodu, pretože podnikanie na Slovensku bude

pre zahraničných partnerov jednoduchšie a bezpečnejšie. To sa postupne prejaví v raste zamestnanosti, v priemere vyšších miezd a dôchodkov. Prípadné zavedenie eura nebude mať výrazný vplyv na infláciu,“ zdôraznil Ivan Šramko.

Ako povedal rektor Ekonomickej univerzity v Bratislave Rudolf Sivák, občania si budú na euro postupne zvykať. „Avšak počas tohto procesu sa budú prejavovať aj pozitívne efekty, a to najmä pokiaľ ide o ekonomický rast,“ zdôraznil Rudolf Sivák.

Slovensko je svojou otvorenou ekonomikou závislé od dovozu a vývozu. Zavedením eura sa odstráni problém s výkyvmi kurzu. Väčšina podnikov bude môcť viac investovať, vyrábať a predávať. „Podnikatelia a domáce podniky ocenia zjednodušenie obchodovania, pretože euro zníži transakčné náklady a vytvorí priestor na porovnávanie efektívnosti podnikania so susednými krajinami. Podnikatelia by uvítali, keby euro už bolo,“ doplnil generálny tajomník Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory Martin Hrivík.

BIATEC

Odborný bankový časopis
Marec 2008

Vydavateľ:

Národná banka Slovenska

Redakčná rada:

Ing. Ivan Šramko (predseda)
prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc.
Ing. Štefan Králik
doc. Ing. Jozef Makúch, PhD.
doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA
Ing. Monika Siegelová

Redakcia:

Ing. Alica Polónyiová
tel.: 02/5787 2153
alica.polonyiova@nbs.sk
PhDr. Dagmar Krištofičová
tel.: 02/5787 2150
dagmar.kristoficova@nbs.sk

Adresa redakcie:

NBS, redakcia BIATEC
Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava
fax: 02/5787 1128
Objednávky na inzerciu prijíma redakcia:
tel.: 02/5787 2150
e-mail: biatec@nbs.sk

Počet vydaní: 12-krát do roka

Cena výtlačku pre predplatiteľov: 21 Sk

Ročné predplatné: 252 Sk

Poštovné hradí predplatiteľ.

Voľný predaj: predajné miesta

Vydavateľstva ELITA v Bratislave: Klincová 35,
Blagoevova 14 – 16, Dolnozemska cesta 1/A

Cena výtlačku vo voľnom predaji: 35 Sk

**Objednávky na predplatné v SR
a do zahraničia, reklamácie, distribúcia:**

VERSUS, a. s., Expedičné stredisko,
Pribinova 21, 819 46 Bratislava
tel.: 02/5728 0368, fax: 02/5728 0148
e-mail: expedicia@versusprint.sk

Termín odovzdania rukopisov: 11. 3. 2008

Dátum vydania: 25. 3. 2008

Registračné číslo: MK SR 698/92

ISSN 1335 - 0900

Grafický návrh: Bedrich Schreiber

Typo & lito: AEPRESS, s.r.o.

Tlač: Patria I., s.r.o.

Anglický preklad vybraných článkov je
na internetovej stránke Národnej banky
Slovenska: <http://www.nbs.sk>

Všetky práva sú vyhradené. Akékoľvek
reprodukcie tohto časopisu alebo jeho časti
a iné publikovanie vrátane jeho elektronickej
formy nie sú povolené bez predchádzajúceho
písomného súhlasu vydavateľa.

O B S A H

E K O N O M I C K É M O D E L O V A N I E

Modelovanie vývoja slovenskej ekonomiky pomocou
základného DSGE modelu 2
(RNDr. Juraj Zeman, CSc., Mgr. Matúš Senaj)

Š T A T I S T I K A A I N F O R M A T I K A

Aplikačný programový systém STATUS DFT – prvý rok činnosti 8
(Ing. Michaela Slobodníková, Ing. Janka Sulíková)

E U R Ó P S K A Ú N I A

Vplyv zavedenia eura na ekonomiku v Českej republike 11
(doc. Ing. Lubor Lacina, PhD.)

R E G I O N Á L N Y R O Z V O J

Príčiny disparity medzi regiónmi v Európskej únii. 17
(Mgr. Miloš Mrva)

K O M E R Č N É B A N K O V N Í C T V O

Skúmanie spokojnosti klienta v komerčnej banke 21
(host. doc. Ing. Jaroslav Belás, PhD.)

Z A V E D E N I E E U R A

Čo si myslia občania o zavedení eura? 25
Názory na zavedenie eura na Slovensku. 30

I N F O R M Á C I E

Z rokovania Bankovej rady NBS 32

Modelovanie vývoja slovenskej ekonomiky pomocou základného DSGE modelu¹

RNDr. Juraj Zeman, CSc., Mgr. Matúš Senaj
Národná banka Slovenska

DSGE modelovanie patrí v posledných rokoch k modernému prúdu v rámci ekonomického modelovania. Jednou z hlavných výhod týchto modelov je, že sú založené na mikroekonomickom základe a teda sú odolné voči Lucasovej kritike. Rovnice modelu sú získané optimalizáciou správania zúčastnených agentov – domácností, firiem, centrálnej banky a zahraničného sektora. V príspevku predstavíme základný novokeynesiánsky DSGE model pre malú otvorenú ekonomiku a metódou kalibrácie a odhadovania ho prispôbime na slovenské údaje. V závere prezentujeme reakcie vybraných premenných na exogénne šoky.

¹ Dynamické stochastické modely všeobecnej rovnováhy sú označované skratkou DSGE. Za komentáre ďakujeme Františkovi Brázdíkovi z Českej národnej banky, Ľudovítovi Ódorovi a Martinovi Šusterovi z Národnej banky Slovenska.

² Podrobnejší prehľad o použití DSGE modelov v centrálnych bankách možno nájsť v článku Senaj, 2007 [10].

Úvod

Cieľom tohto príspevku je predstaviť základný dynamický stochastický model všeobecnej rovnováhy (DSGE) pre malú otvorenú ekonomiku a tiež nakalibrovat' a odhadnúť jeho parametre pre Slovensko.

Podstatou DSGE modelovania je optimalizácia správania jednotlivých agentov ekonomiky. Práve na tomto základe je položené odvodenie jednotlivých rovníc modelu. Prvý článok, ktorý odštartoval éru DSGE modelov, publikovali Kydland a Prescott v roku 1982. Išlo o RBC (*real business cycle*) model. Ten predpokladá, že fluktuácie reálnych veličín sú spôsobené len reálnymi šokmi – technologickým pokrokom prípadne šokmi vládnych výdavkov. Nominálne veličiny nemajú na reálnu ekonomiku žiadny vplyv. V súčasnosti sa viac využívajú novokeynesiánske DSGE modely, ktoré na rozdiel od predchádzajúcich (RBC) zahŕňajú nominálne nepružnosti (nepružné ceny, nepružné mzdy). Tieto nepružnosti majú za následok, že aj nominálne šoky spôsobujú fluktuácie reálnych veličín. Široké praktické využitie nachádzajú tieto modely v cen-

trálnych bankách, či už pri simulácii vývoja ekonomických veličín alebo pri ich prognózovaní (napr. Veľká Británia, Fínsko, Česká republika).²

V nasledujúcej časti popíšeme základné črty prezentovaného modelu, neskôr ho nakalibrujeme a vybrané parametre odhadneme. V poslednej časti použijeme nakalibrovaný model a predstavíme vplyvy šoku v nominálnej úrokovej sadzbe a šoku v reálnom výmennom kurze na vybrané veličiny.

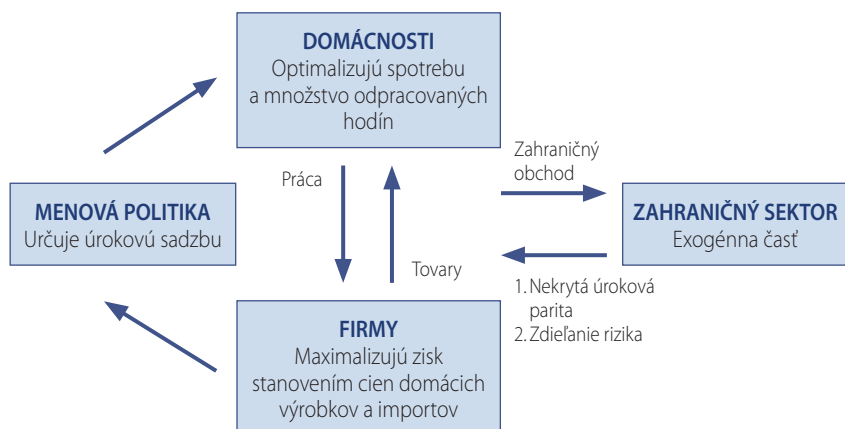
MODEL

Vychádzame zo štandardného novokeynesiánskeho modelu pre malú otvorenú ekonomiku, ktorý bol použitý v niekoľkých skorších prácach (pozri Monacelli, 2005; Liu, 2006; Vašíček a Musil, 2006). V poslednej z citovaných prác je možné nájsť veľmi detailné odvodenie jednotlivých rovníc modelu.

Model predpokladá existenciu dvoch ekonomík. Jednak domácej, ktorá je označovaná ako malá a otvorená ekonomika, a tiež zahraničnej, ktorá je považovaná za výrazne väčšiu v porovnaní s domácou a relatívne uzavretú. Tieto vlastnosti vplývajú na ich vzájomné vzťahy a platí, že domáca ekonomika neovplyvňuje vývoj v zahraničnej ekonomike. Spomínané zjednodušenie je však na mieste, pretože umožňuje sledovať vzťahy medzi slovenskou ekonomikou a napríklad eurozónou. V našom prípade modelujeme vzťahy pre vývoj v domácej ekonomike. Zvyšok sveta, teda zahraničná ekonomika, vstupuje do modelu exogénne.

Ako sme už spomenuli, do novokeynesiánskych modelov, na rozdiel od RBC modelov, vstupujú aj nominálne nepružnosti. Do nášho modelu sme zahrnuli jeden typ reálnej nepružnosti, konkrétne externé formovanie návykov v spotrebe (*habit formation*) a dva druhy nominálnych nepružností, nepružnosť cien tovarov produkovaných v domácej ekonomike a nepružnosť cien importovaných tovarov.

Obr. 1 Schéma používaného DSGE modelu

Zjednodušená schéma (obr. 1) uľahčí orientáciu medzi jednotlivými agentmi a vzťahmi medzi nimi.

V závere predstavíme log-linearizovanú verziu modelu, kde nevystupujú konkrétne veličiny v úrovniach, ale ich odchýlky od ustálených (*steady state*) hodnôt, ktoré budeme označovať malými písmenami. To znamená, že v konečnej verzii modelu budeme pracovať s premennými v nasledujúcom tvare:

$$c_t = \ln(C_t) - \ln(C_{ss}),$$

kde c_t predstavuje odchýlku spotreby C_t od jej ustálenej hodnoty C_{ss} . S takto transformovanými veličinami pracuje väčšina používaných modelov.

DOMÁCNOSTI

Ekonomiku tvoria reprezentatívne domácnosti, ktoré maximalizujú svoju diskontovanú očakávanú užitočnosť:

$$U = E_0 \sum_{t=0}^{\infty} \beta^t \left\{ \frac{(C_t - H_t)^{1-\sigma}}{1-\sigma} - \frac{N_t^{1+\varphi}}{1+\varphi} \right\},$$

kde C_t je spotreba domácností, N_t sú odpracované hodiny. Člen H_t popisuje formovanie návykov v spotrebe a platí rovnosť $H_t = h * C_{t-1}$, kde h je parameter tvorenia návykov.

Význam ostatných parametrov je takýto: β je diskontný faktor, σ je inverzná elasticita intertemporálnej substitúcie (*inverse elasticity of intertemporal substitution*) a φ je inverzná elasticita ponuky práce (*inverse elasticity of labour supply*).

Pri maximalizácii svojej užitočnosti berú domácnosti do úvahy vlastné rozpočtové ohraničenie, ktoré hovorí o tom, že výdavky na spotrebu ($P_t C_t$) a nákup dlhopisov (D_{t+1}/R_t) by nemali prevýšiť sumu, ktorú domácnosť získa za svoju prácu ($W_t N_t$) plus výplata z držaných dlhopisov (D_t). R_t označuje hrubú nominálnu úrokovú sadzbu.³ Rozpočtové ohraničenie reprezentatívnej domácnosti môžeme matematicky zapísať takto:

$$P_t C_t + \left(\frac{D_{t+1}}{R_t} \right) \leq D_t + W_t N_t.$$

Výsledkom optimalizácie funkcie užitočnosti sú nasledujúce dve podmienky prvého rádu, ktoré nazývame Eulerove rovnice. Druhá v poradí je známa ako IS krivka.

$$(C_t - hC_{t-1})^{-\sigma} \frac{W_t}{P_t} = N_t^{\varphi}$$

$$1 = \beta R_t E_t + \left(\frac{C_{t+1} - hC_t}{C_t - hC_{t-1}} \right)^{-\sigma} \frac{P_t}{P_{t+1}}.$$

FIRMY

Predpokladáme, že v modelovanej ekonomike existujú dva typy firiem – domáci výrobcovia a importéri.

Domáci producenti využívajú prácu, ktorú získavajú od domácností, na výrobu tovarov. Teda ich produkčná funkcia má nasledujúci tvar:

$$Y_t = A_t N_t,$$

kde Y_t je výstup domácej ekonomiky a A_t označujeme ako technologický faktor. Je to nepozorovateľná veličina a v modeli vystupuje ako exogénna premenná, ktorej vývoj je popísaný stochastickou rovnicou náhodnej prechádzky s posunom:

$$\ln(A_t) = \ln(A_{ss}) + \ln(A_{t-1}) + \varepsilon_t^A,$$

pričom ε_t^A je biely šum.

Snahou výrobcov je minimalizovať náklady na produkciu. Výsledkom ich optimalizácie je vzťah pre reálne hraničné náklady (MC – *real marginal cost*):

$$MC_t = \frac{W_t}{P_{h,t} A_t},$$

kde $P_{h,t}$ je cenový index domácich tovarov. Tento vzťah je po ďalšej úprave súčasťou prezentovaného výsledného modelu.

Ceny tovarov sú určované výrobcami, ktorí týmto spôsobom maximalizujú svoj zisk. Cenová nepružnosť je do modelu zavedená pomocou mechanizmu, ktorý popísal Calvo (1983). Ten spočíva v tom, že firmy menia ceny nepravidelne, na základe Poissonovho procesu. Pravdepodobnosť, že firma zmení svoje ceny je v každej perióde konštantná a rovná $(1 - \theta_p)$. Keďže tieto úpravy cien sú náhodné, interval medzi zmenami je pre každú firmu náhodná veličina. Ak firma ceny nemení, ponecháva v platnosti cenu z predchádzajúceho obdobia. Použitím Calvovho mechanizmu získame pre vývoj domácej inflácie ($\pi_{h,t}$) nasledujúcu novokeynesiánsku Phillipsovú krivku:

$$\pi_{h,t} = \beta(1 - \theta_p) E_t \pi_{h,t+1} + \theta_p \pi_{h,t-1} + \frac{(1 - \theta_p)(1 - \beta \theta_p)}{\theta_h} mc_t.$$

Druhým typom firiem sú dovozcovia zahraničných výrobkov, ktoré následne predávajú v domácej ekonomike. Predpokladáme, že každá firma sa špecializuje na dovoz určitého tovaru a má teda možnosť stanoviť optimálnu predajnú cenu, ktorá maximalizuje jej zisk a ktorá je vo všeobecnosti rozdielna od dovoznej ceny. Tento predpoklad umožňuje popísať skutočnosť pozorovanú v dátach, že v krátkodobom horizonte sa zmeny v cenách, za ktoré firmy nakupujú dovážané tovary, nemusia v plnej miere prejaviť v cenách, za ktoré ich tieto firmy predávajú (*incomplete pass through*). Nemusia teda platiť pravidlo jednej ceny (LOOP – *Law of One Price*). Definujme LOOP medzeru ψ_t takto:

$$\psi_t = \frac{P_t^*}{\varepsilon_t P_{ft}},$$

³ Hrubá úroková sadzba (*gross interest rate*) sa rovná nominálnej úrokovej sadzbe plus 1.

⁴ ψ_t je odchýlka LOOP medzery ψ_t od ustálenej hodnoty.

⁵ Ďalším predpokladom je, že parameter formovania zvykov v spotrebe je rovnaký v domácej aj zahraničnej ekonomike.

⁶ Ustálený stav pri uvedenej transformácii predstavuje stav, v ktorom reálne veličiny Y, C a MC rastú konštantnou rýchlosťou A_{ss} , cenové indexy rastú rýchlosťou P_{ss} a ostatné veličiny sú konštantné.

kde ε_t je výmenný kurz slovenskej koruny a zahraničnej meny, definovaný v tvare, koľko jednotiek zahraničnej meny potrebujeme na nákup jednej slovenskej koruny (posilňovanie koruny teda znamená nárast ε_t). P_{ft} je cenový index importovaných tovarov a P_t^* je cenový index tovarov v zahraničnej ekonomike. V prípade, že platí pravidlo jednej ceny, tak $\psi_t = 1$.

Pre importovanú infláciu platí novokeynesiánska Phillipsova krivka, kde θ_f označuje podiel importujúcich firiem, ktoré v ľubovoľnom štvrtroku ponechávajú v platnosti ceny z minulého štvrtroka⁴:

$$\pi_{ft} = \beta(1 - \theta_f) E_t \pi_{f,t+1} + \theta_f \pi_{f,t-1} + \frac{(1 - \theta_f)(1 - \beta\theta_f)}{\theta_f} \psi_t$$

Okrem nominálneho kurzu využívame aj definíciu reálneho výmenného kurzu:

$$Q_t = \frac{\varepsilon_t P_t}{P_t^*},$$

Vzťah medzi importovanou a domácou infláciou vyjadruje konkurencieschopnosť domácich výrobov a štandardne sa nazýva výmenné relácie.

$$S_t = \frac{P_{ft}}{P_{h,t}},$$

Keďže domácnosti spotrebúvajú tovary vyrobené aj doma, aj v zahraničí, pre celkovú infláciu v log-linearizovanom tvare potom platí:

$$\pi_t = (1 - a) \pi_{h,t} + a \pi_{ft},$$

kde parameter a je podielom dovezených tovarov na celkovej spotrebe a vyjadruje mieru otvorenosti krajiny.

MENOVÁ POLITIKA

Nepružnosti pri tvorbe cien majú za následok, že menová politika môže mať vplyv na reálne veličiny. Menová politika je nástrojom, ktorým centrálna banka určuje úrokové sadzby v domácej ekonomike. V literatúre sa používajú rôzne modifikácie Taylorovho pravidla. My sme zvolili také, ktoré reaguje na odchýlky domácej inflácie a produkcie od ich ustálených hodnôt. Stanovením váh Φ_n a Φ_y je možné nastaviť dôležitosť, akú centrálna banka prisudzuje sledovaným veličinám. Aplikované Taylorovo pravidlo zároveň obsahuje aj úrokovú sadzbu z predchádzajúceho štvrtroka s parametrom ρ . To zabezpečuje vyhladzovanie domácej úrokovej sadzby a platí, že čím je parameter ρ vyšší, tým je efekt vyhladzovania silnejší.

$$r_t = \rho r_{t-1} + (1 - \rho) (\Phi_n \pi_{h,t} + \Phi_y y_t)$$

ZAHRA NIČNÝ SEKTOR

Ako sme už spomenuli, zahraničný sektor je v tomto modeli popísaný exogénnymi veličinami.

Odchýlky výstupu (y_t^*) a reálnych úrokových sadzieb (r_t^*) od ich ustálených hodnôt sú popísané autoregresnými procesmi prvého rádu.

Vzťahy medzi domácou a zahraničnou ekonomikou sú súčasťou dvoch rovníc. Prvou v poradí je rovnica nekrytej úrokovej parity. Vyjadruje skutočnosť, že výnos z domácich dlhopisov sa rovná očakávanému výnosu zo zahraničných dlhopisov:

$$R_t = R_t^* \frac{\varepsilon_t}{E_t(\varepsilon_{t+1})}.$$

Za predpokladu kompletného trhu s cennými papiermi platí rovnosť medzi Eulerovou rovnicou II v domácej a zahraničnej ekonomike.⁵ Výsledkom je nasledujúca rovnica zdieľania rizika (*risk sharing*):

$$(C_t - hC_{t-1}) = \zeta (C_t^* - hC_{t-1}^*) Q^{-1/\sigma}$$

UZATVORENIE MODELU

Model uzavrieme predpokladom, že všetky tovary, ktoré sú vyrobené v domácej ekonomike, sa v danom období aj spotrebujú, či už doma, alebo v zahraničí (*market clearing*). Túto podmienku môžeme zapísať nasledujúcim spôsobom:

$$Y_t = (1 - a) \left(\frac{P_{h,t}}{P_t} \right)^{-\eta} C_t + a \left(\frac{\varepsilon_t P_{h,t}}{P_t} \right)^{-\eta} C_t^*.$$

Parameter η vyjadruje elasticitu substitúcie medzi importovanými a doma vyrobenými tovarmi.

STACIONARIZÁCIA A LOGLINEARIZÁCIA MODELU

Spomínané články, ktoré používajú rovnaký model pre malú otvorenú ekonomiku (Liu, 2006; Vašíček a Musil, 2006) predpokladajú, že všetky premenné sú stacionárne. Tento predpoklad však protirečí empirickým údajom. V našom modeli sú niektoré veličiny nestacionárne. Túto nestacionaritu spôsobuje veličina A_t , ktorá je nestacionárna podľa konštrukcie. Preto sme predstavený model stacionarizovali podobne ako Del Negro a Schorfheide (2006), Andrieu a kol. (2007), Vašíček a Musil (2005) a to tak, že nestacionárne veličiny sme transformovali nasledovne:

$$\hat{Y}_t = \frac{Y_t}{A_t}, \quad \hat{C}_t = \frac{C_t}{A_t}, \quad \hat{MC}_t = \frac{MC_t}{A_t}.$$

Podobnú transformáciu sme vykonali aj s cenovými indexmi, ktoré sú tiež nestacionárne. Touto transformáciou sa stal model stacionárnym a teda existuje jeho ustálený stav.⁶ Všetky rovnice teraz log-linearizujeme okolo tohto ustáleného stavu, čím získame systém lineárnych rovníc, v ktorých vystupujú namiesto pôvodných veličín ich percentuálne odchýlky od ustáleného stavu.

Finálna verzia stacionarizovaného modelu v log-lineárnej forme je uvedená v boxe 1.

Box 1

Sumár rovníc

V rovnovážnom stave platia nasledujúce vzťahy:

1. Eulerova rovnica II + risk sharing

$$A_{ss} c_t - h c_{t-1} = A_{ss} E_t y_{t+1}^* - h y_t^* - \frac{A_{ss} - h}{\sigma} E_t q_{t+1} + A_{ss} E_t a_{t+1} - h a_t - \frac{A_{ss} - h}{\sigma} (r_t - E_t \pi_{t+1} - E_t p_{t+1}^*)$$

2. Hraničné náklady

$$m c_t = \frac{\sigma}{A_{ss} - h} (A_{ss} c_t - h c_{t-1} + h a_t) + \varphi y_t + \alpha s_t$$

3. Domáca inflácia

$$\pi_{h,t} = \beta (1 - \theta_h) E_t \pi_{h,t+1} + \theta_h \pi_{h,t-1} + \frac{(1 - \theta_h)(1 - \beta \theta_h)}{\theta_h} m c_t$$

4. Importovaná inflácia

$$\pi_{f,t} = \beta (1 - \theta_f) E_t \pi_{f,t+1} + \theta_f \pi_{f,t-1} + \frac{(1 - \theta_f)(1 - \beta \theta_f)}{\theta_f} \psi_t$$

5. Celková inflácia

$$\pi_t = (1 - \alpha) \pi_{h,t} + \alpha \pi_{f,t}$$

6. Definícia LOOP medzery

$$\psi_t = -(q_t + (1 - \alpha) s_t)$$

7. Výmenné relácie

$$\Delta s_t = \pi_f - \pi_h$$

8. Nekrytá úroková parita

$$E_t \Delta q_{t+1} = r_t^* - (r_t - E_t \pi_{t+1}) - e - q$$

9. Podmienka trhovej rovnováhy (market clearing)

$$y_t = (1 - \alpha) c_t + \alpha y_t^* + \alpha \eta \psi_t + \alpha \eta (2 - \alpha) s_t$$

10. Menová politika

$$r_t = \rho r_{t-1} + (1 - \rho) (\Phi_\pi \pi_{h,t} + \Phi_y y_t) + e - r$$

11. Technologický faktor

$$a_t = e - a$$

12. Ceny v zahraničnej ekonomike

$$p_t^* = e - p^*$$

13. Zahraničný sektor

$$y_t^* = \rho_{y^*} y_{t-1}^* + e - y^* \quad r_t^* = \rho_{y^*} r_{t-1}^* + e - r^*$$

KALIBRÁCIA A BAYESOVSKÉ ODHADY PARAMETROV

Pre určenie parametrov novokeynesiánskych DSGE modelov sa zvyčajne využívajú dve stratégie. Prvou z nich je kalibrácia všetkých parametrov modelu (Monacelli, 2005). Druhou možnosťou je kombinácia kalibrácie a odhadovania vybraných parametrov, pričom odhady sú väčšinou založené na Bayesovskom prístupe (Dib, 2001 a Adolfson a kol., 2007). Jej hlavnou výhodou je lepšie prispôbienie modelu podmienkam v danej ekonomike.

My sme zvolili druhú stratégiu, to znamená, že časť parametrov sme nakalibrovali a časť sme odhadli použitím empirických údajov. Kalibrácia

v podmienkach SR je však sťažená nedostatkom mikroekonomických štúdií, podľa ktorých by bolo možné určiť jednotlivé elasticity, preto sme niektoré parametre prebrali zo štúdií zaoberajúcich sa porovnateľnými modelmi pre malé otvorené ekonomiky.

Na základe tovarovej štruktúry dovozu sme približne určili mieru otvorenosti ekonomiky, teda parameter α sa rovná 0,4. Jeho interpretácia je taká, že 40 % tovarov spotrebovaných v SR pochádza z dovozu. Diskontný faktor β je nakalibrovaný na hodnotu 0,99. Stacionarizácia modelu si vyžiadala pevné stanovenie hodnoty pre koeficient σ rovnajúci sa 1. Ďalšie parametre boli prebraté

Box 2

Zoznam premenných a parametrov

Premenné	Parametre
q_t Reálny výmenný kurz	α Miera otvorenosti krajiny
ψ_t LOOP medzera	β Diskontný faktor
s_t Výmenné relácie	h Parameter formovania návykov v spotrebe
π_t Celková inflácia	η Elasticita substitúcie medzi domácimi a zahraničnými tovarmi
$\pi_{h,t}$ Domáca inflácia	σ Inverzná elasticita intertemporálnej substitúcie
$\pi_{f,t}$ Importovaná inflácia	φ Inverzná elasticita ponuky práce
y_t Výstup domácej ekonomiky	θ_h Parameter stanovenia cien (domáce ceny)
c_t Celková spotreba	θ_f Parameter stanovenia cien (importované ceny)
mc_t Hraničné náklady	ρ Parameter zotrvačnosti domácich úrokových sadzieb
r_t Nominálna úroková sadzba	ρ_{y^*} Autoregresný koeficient y^*
r_t^* Reálna úroková sadzba v zahraničnej ekonomike	ρ_{r^*} Autoregresný koeficient r^*
y_t^* Výstup zahraničnej ekonomiky	Šoky
a_t Technologický rast	e_r Menový šok
A_{ss} Ustálená hodnota A_t	e_q Šok v reálnom výmennom kurze
p_t^* Cenový rast v zahraničí	e_a Technologický šok
P_{ss}^* Ustálená hodnota P_t^*	e_{p^*} Šok v zahraničnej inflácii
	e_{y^*} Šok v zahraničnom výstupe
	e_{r^*} Šok v zahr. reálnej úrokovej sadzbe

Poznámka: Ide o odchýlky od rovnovážnych hodnôt.

z kalibrácií obdobných modelov (napr. Vašíček a Musil, 2007; Liu, 2006). Spomenieme niekoľko najzaujímavejších. Koeficient zotrvačnosti domácej úrokovej sadzby sme nakalibrovali na 0,6. Znamená to, že 60 % z odchýlky úrokovej sadzby v súčasnosti sa prenesie do odchýlky v nasledujúcom časovom období. Parametru pre formovanie zvykov v spotrebe sme určili hodnotu 0,8.

Pri odhadovaní zvyšných parametrov boli použité historické údaje veličín vystupujúcich v modeli. Použili sme kvartálne údaje z obdobia rokov 1996 až 2006 pre tieto premenné:

Y – hrubý domáci produkt v SR v stálych cenách, sezónne očistený,

Y^* – hrubý domáci produkt v eurozóne v stálych cenách, sezónne očistený,

C – spotreba domácností v stálych cenách, sezónne očistená,

P – index spotrebiteľských cien v SR,

q – reálny výmenný kurz EUR/SKK, odchýlka od rovnovážnej hodnoty,

s – výmenné relácie, odchýlka od rovnovážnej hodnoty,

r^* – reálna úroková sadzba v eurozóne, odchýlka od rovnovážnej hodnoty.

Použitím metódy bayesovských odhadov boli odhadnuté parametre η , θ_h , θ_f , ρ_{y^*} . Počiatočné (*prior*) distribúcie parametrov a mediány ich výsledných (*posterior*) distribúcií uvádzame v tabuľke 1.

REAKCIA MODELU NA ŠOKY

V nasledujúcej časti predstavíme jednu z praktických aplikácií DSGE modelov, ktorou je simulácia vplyvov šokov na ekonomiku. Tá môže pomôcť centrálnej banke pri jej rozhodovaní. Popíšeme reakcie vybraných veličín predstaveného modelu na dva šoky, a to na šok v nominálnej úrokovej sadzbe a šok v reálnom výmennom kurze.

Tab. 1 Odhady vybraných parametrov

Parameter	Prior			Posterior
	Distribúcia	Stredná hodnota	Disperzia	Medián
η	gamma	1,00	0,30	0,43
θ_h	beta	0,50	0,25	0,54
θ_f	beta	0,50	0,25	0,46
ρ_{y^*}	beta	0,70	0,20	0,91

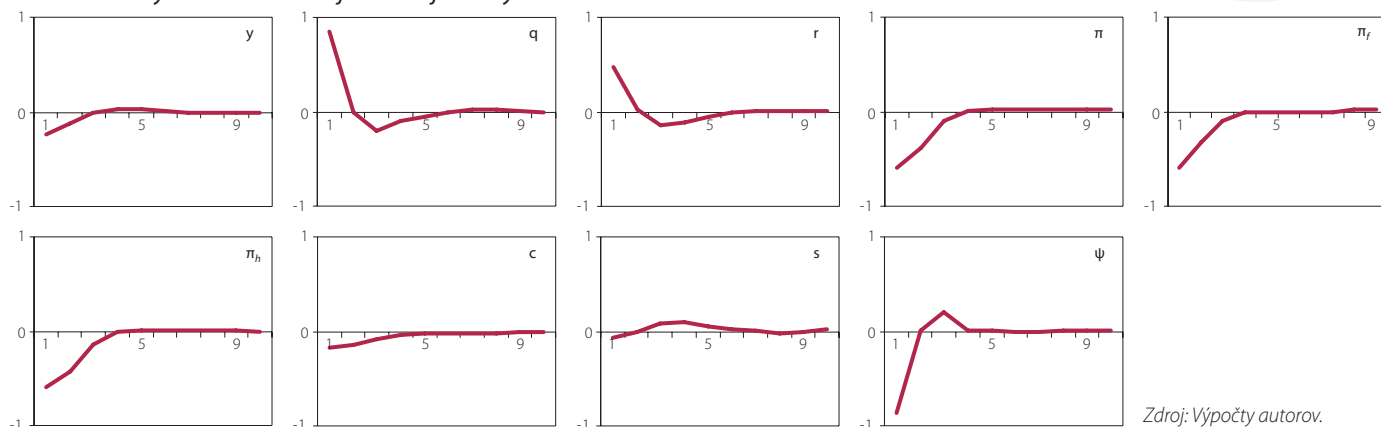
Zdroj: Výpočty autorov.

Literatúra

1. Adolfson a kol.: Evaluating An Estimated New Keynesian Small Open Economy Model. Riksbank Research Paper Series No. 203/2007.
2. Andrlé, M. a kol.: Putting in Use the New Structural Model of the Czech National Bank. Rozpracovaná výskumná štúdia, 2007.
3. Calvo, G.: Staggered Prices in a Utility Maximizing Framework. Journal of Monetary Economics, 12/1983.
4. Del Negro, M. a Schorfheide F.: Forming Priors for DSGE Models (and How It Affects the Assessment of Nominal Rigidities). Federal Reserve Bank of Atlanta Working Paper, 2006.
5. Dib, A.: An estimated Canadian DSGE Model with Nominal and Real Rigidities. Bank of Canada, Working Paper, 2001.
6. Gali, J. a Monacelli, T.: Monetary Policy and Exchange Rate Volatility in a Small Open Economy. NBER Working Papers 8905, 2002.

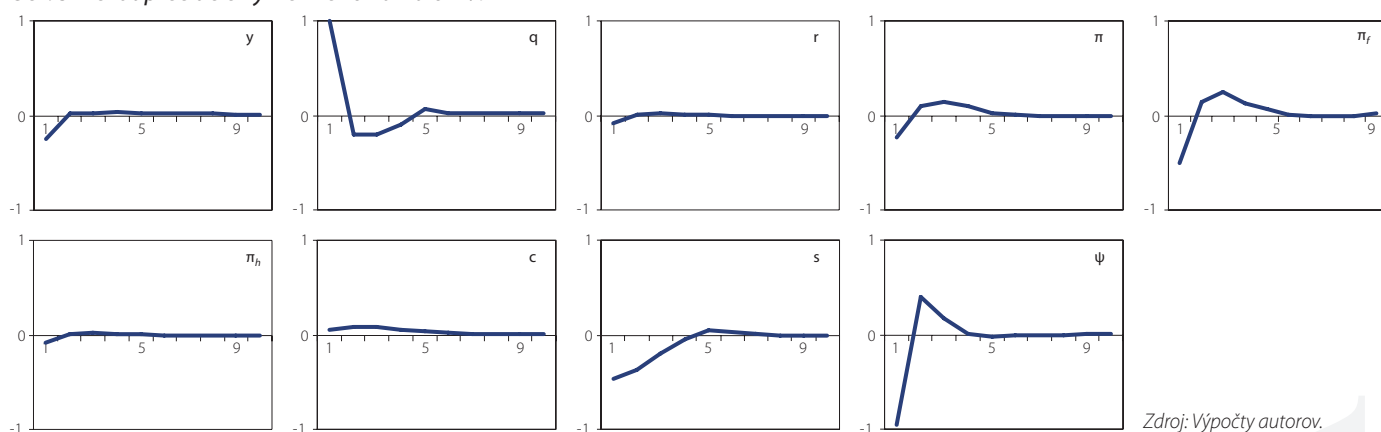

Obr. 2 Efekt zvýšenia nominálnej úrokovej sadzby o 1 %

Zdroj: Výpočty autorov.

Obr. 3 Efekt apreciacie výmenného kurzu o 1 %

Zdroj: Výpočty autorov.

ŠOK NOMINÁLNEJ ÚROKOVEJ MIERY

Na obrázku 2 je znázornený efekt jednorazového zvýšenia nominálnej úrokovej miery o 1 % v nasledujúcich desiatich štvrtrokoch. Nakoľko to predstavuje sprísnenie menovej politiky, inflácia aj výstup poklesnú – inflácia o 0,7 % a výstup o 0,2 %. Keďže tieto zmeny sa udejú okamžite, menová autorita súčasne reaguje (cez Taylorovo pravidlo) znížením úrokovej miery. Jednopercentné počiatočné zvýšenie úrokovej miery sa v dôsledku toho zníži na 0,4 %.

Reálny výmenný kurz sa zhodnotí o 0,8 % (cez rovnicu nekrutej úrokovej parity), čo má vplyv na zlacnenie dovážaných tovarov, t. j. importovaná inflácia sa zníži. Silnejší kurz však spôsobí zníženie domácej produkcie a cez Philipsovú krivku aj zníženie domácej inflácie.

Vyššia úroková miera má negatívny dopad na spotrebu, nakoľko budúca spotreba sa stáva atraktívnejšou. Zníženie spotreby, ktoré je zmierené zvyklosťami domácností, je minimálne.

ŠOK REÁLNEHO VÝMENNÉHO KURZU

Skúmali sme tiež efekt 1-percentnej apreciacie reálneho výmenného kurzu (obr. 3). Posilnenie kurzu sa prejaví v cenách exportu, ktoré stúpnu, a tak sa dopyt po exportovaných tovaroch zníži, čoho následkom je aj zníženie domácej produkcie. Nižšia produkcia vplyva na pokles domácej inflácie. Súčasne aj importovaná inflácia je znížená silnejším výmenným kurzom. Znížená produkcia a niž-

šia inflácia nútia menovú autoritu znížiť úrokovú mieru. Tento efekt je však veľmi malý, pretože je kompenzovaný reakciou úrokovej miery podľa rovnice nekrutej úrokovej parity.

ZÁVER

V tejto práci sme odvodili dynamicko-stochastický model malej otvorenej ekonomiky pre Slovensko. Je založený na mikroekonomických základoch, t. j. všetky rovnice sú získané na základe optimálneho správania zúčastnených agentov – domácností, firiem, centrálnej banky a zahraničného sektora v rámci daných ohraničení.

Časť parametrov modelu je kalibrovaná, zvyšok parametrov je odhadnutý Bayesovou technikou, ktorá kombinuje informácie z predbežných odhadov a z historických dát.

Schopnosť modelu popísať dynamický vývoj ekonomiky je testovaná pomocou *impulse-response* funkcií. Kvalitatívna odozva modelu na menový šok a šok výmenného kurzu je, podľa prevládajúceho názoru, porovnateľná s odozvou reálnej ekonomiky.

Treba zdôrazniť, že tento model nie je príliš vhodný na kvantitatívnu analýzu. Aby sa dal použiť aj pre potreby prognózovania, treba ho rozšíriť, čo bude aj predmetom ďalšieho výskumu. Rozšírený model by mal okrem iného obsahovať kapitálové a vládne výdavky, nepružnosti na kapitálovom trhu a trhu práce.

7. Kydland, F. A., Prescott, E.: Time to build and aggregate fluctuations. *Econometrica* no. 50. 1982.
8. Liu, P.: A Small New Keynesian Model of the New Zealand Economy. Reserve Bank of New Zealand Discussion Paper Series DP 2006/03.
9. Monacelli, T.: Monetary Policy in a Low Pass – Through Environment. *Journal of Money Credit and Banking*, Vol. 37, N. 6., 2005.
10. Senaj, M.: DSGE modelovanie – nová výzva pre NBS. *Biatec* 8/2007.
11. Vašíček, O. a Musil, K.: The Czech Economy with Inflation Targeting Represented by DSGE Model: Analysis of Behaviour. Research Centre for Competitiveness of Czech Economy. Working Paper No. 7/2005.
12. Vašíček, O. a Musil, K.: Behavior of the Czech Economy: New Open Economy Macroeconomics DSGE Model. Research Centre for Competitiveness of Czech Economy. Working Paper No. 23/2006.

Aplikačný programový systém STATUS DFT – prvý rok činnosti

Ing. Michaela Slobodníková

Ing. Janka Sulíková

Národná banka Slovenska

Vláda SR prijala zákon č. 747/2004 Z. z. zo dňa 2. decembra 2004 a tým rozhodla o zriadení integrovaného dohľadu nad slovenským finančným trhom od 1. januára 2006. V tento deň prešli všetky právomoci, kompetencie a zodpovednosť za dohľad nad činnosťou kapitálového trhu, poisťovní a dôchodkového sporenia pod Národnú banku Slovenska (NBS), ktorá do konca roku 2005 dohliadala len činnosť bánk. Vzhľadom na nové činnosti vznikla v NBS okrem iného aj potreba zabezpečovať zber, spracovanie a uchovávanie údajov subjektov finančného trhu SR. NBS pripravila projekt, ktorého výsledkom bol aplikačný programový systém (APS) STATUS DFT. V činnosti je od 2. januára 2007.

V rámci očakávaní od integrovaného dohľadu nad finančným trhom, ktorého gesciu prevzala NBS, bolo okrem zefektívnenia jej dohliadacej a regulačnej činnosti tiež zjednodušiť komunikáciu s dohliadanými subjektmi. Z toho vyplynula pre NBS úloha zabezpečiť zber, spracovanie a uchovávanie údajov subjektov finančného trhu. Už počas roku 2005 podnikla NBS prvé kroky na zabezpečenie tohto cieľa. Prvé analýzy a prípravné práce na vývoj nového systému vychádzali z aktuálneho APS STATUS, ktorý slúžil v danom čase na zber, spracovanie a uchovávanie údajov z komerčných bánk.

Vzhľadom na jeho dlhoročnú spoľahlivosť a bezpečnosť pri získavaní údajov od bankových subjektov tvoril technologický základ pri zostavovaní APS STATUS DFT. Funkčná špecifikácia a technicko-prevádzkové požiadavky, ktoré NBS kládla na vývoj nového systému vychádzali z viacerých skutočností. Medzi najdôležitejšie patrila potreba zohľadniť podstatne väčší počet subjektov finančného trhu, rôznu kategorizáciu subjektov a možnosť vytvárať výkazy v zastúpení iných subjektov.

Proces prípravy nového aplikačného systému mal dve etapy. Prvá etapa začala 24. októbra 2005 prípravou funkčnej špecifikácie systému, na ktorej spolupracovali zamestnanci NBS a bývalého Útvaru pre finančný trh (ÚFT). Spolupráca oboch, v tom čase samostatných inštitúcií, bola nevyhnutná. Zamestnanci NBS dovtedy totiž nemali skúsenosti s výkonom dohľadu nad kapitálovým trhom, poisťovníctvom a dôchodkovým sporením, a preto ani nepoznali požiadavky na vykazovanie v tejto oblasti finančného trhu. Na druhej strane zástupcovia ÚFT nepoznali fungovanie a možnosti v tom čase používaného APS STATUS. Druhá etapa, ktorá začala 1. apríla 2006

aktualizáciou funkčnej špecifikácie skončila v decembri 2006 akceptáciou systému.

Dôležitou súčasťou prípravných prác na vývoji nového systému bolo podporiť zber údajov cez APS STATUS DFT právnymi predpismi. Existujúca právna úprava totiž nezohľadňovala elektronický zber údajov (okrem bankovníctva). Právna úprava vykazovania cez APS STATUS DFT si vyžiadala zásahy do viacerých osobitných zákonov, ktoré upravovali jednotlivé segmenty finančného trhu a tiež do vykonávacích predpisov k nim.

Výsledkom projektu bol plne funkčný aplikačný programový systém STATUS DFT, ktorý 2. januára 2008 úspešne ukončil prvý rok svojej „ostrej“ prevádzky.

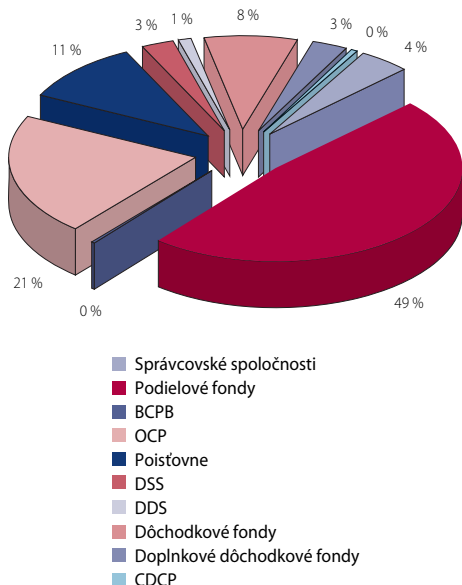
FUNKČNOSŤ APS STATUS DFT

APS STATUS DFT bol vytvorený na zabezpečenie automatizovaného zberu, spracovania a uchovávaní údajov vykazujúcich subjektov finančného trhu, s ktorými komunikuje prostredníctvom internetu a umožňuje tak obojsmernú komunikáciu medzi NBS a vykazujúcimi subjektmi. Pozostáva z dvoch subsystémov STAVYD-DFT a STATAN-DFT. Subsystém STAVYD-DFT zabezpečuje zber výkazov, ich kontrolu, spracovanie, uloženie v databáze a odoslanie do subsystému STATAN-DFT. Na realizáciu subsystému STAVYD-DFT bolo zvolené prostredie Lotus Notes 6.5 a MS Excel. Subsystém STATAN-DFT slúži na uloženie, spracovanie a analýzu údajov. Táto časť systému je realizovaná na základe OLAP technológie v prostredí Oracle Express.

APS STATUS DFT v súčinnosti oboch jeho subsystémov umožňuje okrem základných funkcií (zber vstupných výkazov, projektovanie vzorov vstupných výkazov a ich výstupov, projektovanie kontrolných väzieb atď.) napr.:

Graf 1 Zastúpenie subjektov v APS STATUS DFT k 2. 1. 2007

Zdroj: NBS.

- automaticky odosielať urgencie nedodaných vstupných výkazov,
- uchovávať štatistické údaje a ich analýzu,
- on-line prístup k štatistickým údajom,
- možnosť vytvárať rôzne pohľady na štatistické údaje a ich export do prostredia MS Excel,
- vytvárať výstupy podľa požiadaviek jednotlivých užívateľov,
- vytvárať časové rady,
- jednoduchú štatistickú analýzu,
- porovnávať vybrané údaje a pod.

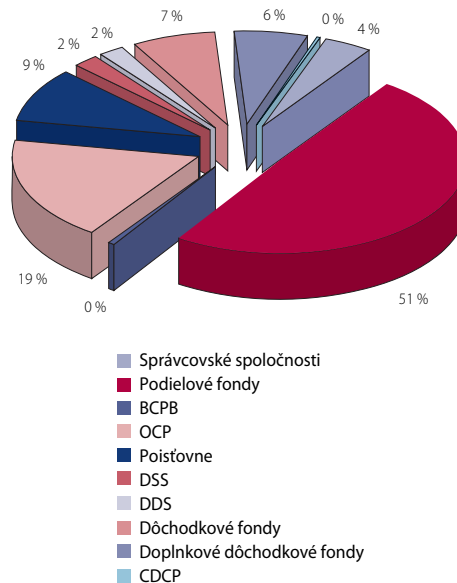
BEZPEČNOSŤ A OCHRANA ÚDAJOV

APS STATUS DFT zabezpečuje certifikovaný prenos údajov. Každá operácia so vstupným výkazom sa overuje prostredníctvom digitálneho podpisu, ktorý NBS prideliť vykazujuúcim subjektom na základe podpísanej žiadosti o pridelenie prístupových práv na každý výkaz jednotlivo. Týmto spôsobom je jednoznačne zabezpečený chránený prenos údajov do NBS a umožňuje presne vymedziť zodpovednosť používateľov v subjekte za zaslaný výkaz, resp. za odsúhlasenie výkazu alebo odmietnutie výkazu na strane NBS.

PRVÝ ROK EXISTENCIE – ZHODNOTENIE

Dňom 2. januára 2007 bol plne funkčný APS STATUS DFT uvedený do činnosti. Celkovo bolo k tomuto dňu pripojených 225 vykazujuúcich subjektov. (Vzhľadom na to, že všetky podielové fondy spravované správcovskými spoločnosťami, dôchodkové fondy dôchodkových správcovských spoločností a doplnkové dôchodkové fondy doplnkových dôchodkových spoločností sa v APS STATUS DFT vykazujú ako samostatné subjekty). Ku koncu roka 2007 sa tento počet zvýšil na 244 subjektov. Na začiatku činnosti bolo k dispozícii

Graf 2 Zastúpenie subjektov v APS STATUS DFT k 31. 12. 2007

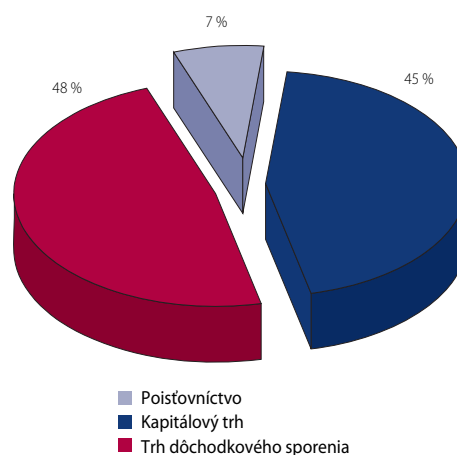
Zdroj: NBS.

125 vzorov výkazov, ktoré obsahujú časti s konštantným alebo premenlivým množstvom údajov (72 vzorov pre kapitálový trh, 34 vzorov pre poisťovníctvo a 19 vzorov pre trh dôchodkového sporenia).

Prostredníctvom APS STATUS DFT bolo v roku 2007 prijatých 47 371 vstupných výkazov. (Poisťovníctvo 3 377 výkazov, kapitálový trh 21 251 výkazov a trh dôchodkového sporenia 22 743 výkazov.)

Obsahové zameranie výkazov, ktoré do NBS zasielajú dohliadané subjekty, predstavuje v najväčšej miere výkazy obsahujúce údaje z účtovníctva, ale tiež sú to hlásenia o uzatvorených obchodoch (OCF, BCPB), hlásenia o uskutočnených prevodoch cenných papierov (CDCP), denné hlásenia o každej transakcii s majetkom (pri dôchodkových fondoch), výkazy o hospodárení s majetkom správcovskej spoločnosti, podielového fondu, výkazy o poplatkoch účtovaných klientom, výkazy

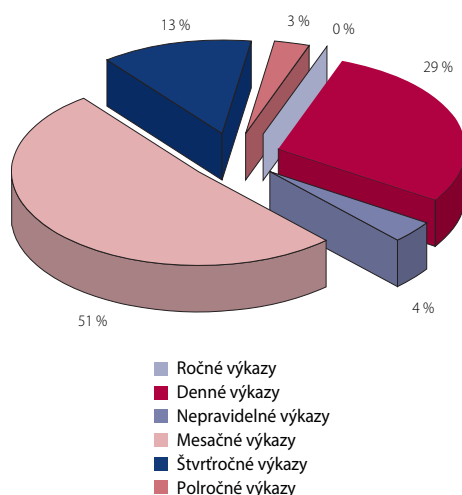
Graf 3 Rozdelenie prijatých výkazov v roku 2007 prostredníctvom APS STATUS DFT

Zdroj: NBS.

Graf 4 Periodicita výkazov: Kapitálový trh

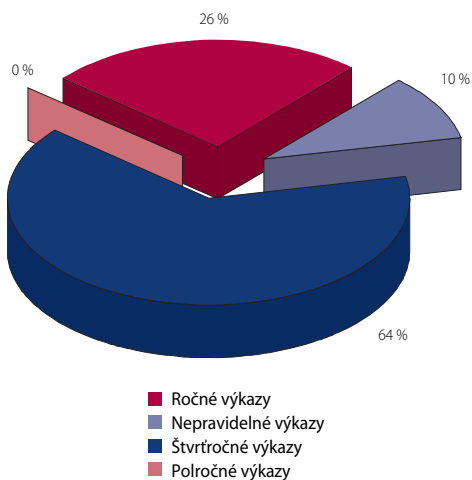
Zdroj: NBS.

o jednotlivých odvetviach a druhoch poistenia (poisťovne), výpočet solventnosti (poisťovne), ako i výkazy obsahujúce evidenčné údaje ako sú napr. zoznamy akcionárov, hlásenia o kmeňových listoch dohliadaných subjektov a podobne.

Súčasťou každého výkazu sú projektované kontroly, ktoré zabezpečujú korektný prenos údajov podľa vopred určených pravidiel:

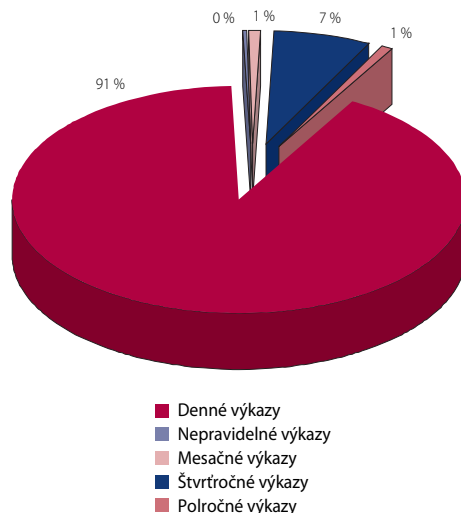
- vnútrovýkazové kontroly – kontrolujú sa bunky medzi časťami toho istého výkazu,
- medzivýkazové kontroly – kontrolujú sa bunky z jedného výkazu s bunkami z iného výkazu,
- medzisubjektové kontroly – kontrolujú sa bunky z jedného výkazu od subjektu A s bunkami z iného výkazu od subjektu B.

Graf 6 Periodicita výkazov: Poisťovníctvo

Zdroj: NBS.

Graf 5 Periodicita výkazov: Trh dôchodkového sporenia

Zdroj: NBS.

Charakteristickou črtou vykazovania je rôzna periodicita predkladania výkazov, ktorá vyplýva zo špecifik a potrieb integrovaného dohľadu v jednotlivých segmentoch finančného trhu a zo štatistických potrieb NBS. Z hľadiska periodicity sa výkazy v databáze vstupných dokumentov delia na nepravidelné, ktoré sa zasielajú v prípade potreby a na pravidelné, ktoré sa zasielajú denne, v určenej dekáde, mesačne, štvrťročne, polročne a ročne.

Časová a vecná náročnosť zasielania a spracovania výkazov je značne odlišná pokiaľ ide o vykazujúce subjekty alebo NBS. Kým vykazujúci subjekt, v závislosti od jeho kategorizácie, vytvorí a zašle do NBS jeden, resp. dva výkazy denne, NBS z toho vyplýva požiadavka spracovať aspoň 110 výkazov denne. V prípade chybné vyplnených údajov vo výkazoch sa táto náročnosť denného spracovania ešte zvyšuje.

VYUŽITIE APS STATUS DFT

Finančný trh je obrazom každej ekonomiky, charakteristický svojou dynamickou a stále meniacou sa povahou. Regulačnú úlohu NBS v tomto rozvíjajúcom sa prostredí pomáha efektívne vykonávať aj aplikačný programový systém STATUS DFT. V tomto smere predstavuje dôležitý prostriedok komunikácie so subjektmi finančného trhu, ktorý NBS využíva ako zdroj informácií potrebných na dohľad na diaľku, často je podnetom na dohľad na mieste, slúži na vykonávanie kvantitatívnych analýz, riadenie rizík, je prepojený s externými systémami a v neposlednom rade slúži na zostavovanie štatistických výstupov a prehľadov, ktoré využívajú národné aj nadnárodné inštitúcie.

Vplyv zavedenia eura na ekonomiku v Českej republike

doc. Ing. Lubor Lacina, PhD.

Výskumné centrum, Mendelova poľnohospodárska a lesnícka univerzita v Brne

Stratégia vstupu Českej republiky do eurozóny z roku 2003 uvažovala s termínom v rokoch 2009 alebo 2010. Avšak v roku 2006 ČR nevytvorila dostatočné podmienky na splnenie fiškálnych kritérií, a tak sa musel pôvodne plánovaný rok 2010 odložiť. V septembri 2007 vláda ČR schválila aktualizovanú Eurostratégiu, ktorá nadväzuje na pôvodný materiál, avšak už neoznačuje žiaden konkrétny termín vstupu ČR do eurozóny. Ten by sa mal uskutočniť až potom, ako sa splnia podmienky stanovených kritérií, teda po konsolidácii verejných financií a po posilnení pružnosti českej koruny.¹

ČESKÁ REPUBLIKA SA ZAVIAZALA PRIJAŤ EURO

Pre skupinu tzv. nových členských krajín v Európskej únii (ktoré boli do EÚ prijaté v máji 2004 a januári 2007 a patrí medzi ne aj ČR), platí, že budú musieť skôr alebo neskôr vstúpiť do eurozóny. Budú teda musieť nahradiť svoje národné meny spoločnou menou euro. Majú iba akúsi dočasnú výnimku na zavedenie eura do obdobia, kým budú ich ekonomiky pripravené na tak závažný krok, ako je vstup do eurozóny. Tento krok sa dané štáty zaviazali splniť podpisom a ratifikáciou Zmluvy o pristúpení. Problém je teda predovšetkým identifikácia vhodného okamihu na vstup do eurozóny. Ten môžeme definovať ako situáciu, kedy prínosy spojené s prijatím meny euro prevážia náklady spojené s týmto krokom.

KLASIFIKÁCIA PRÍNOSOV A NÁKLADOV

Prínosy a náklady zavedenia eura v ČR, či už významné alebo menej dôležité, možno členiť do rôznych kategórií. V štúdiu sú jednotlivé prínosy a náklady rozdelené podľa toho, či sú bezprostredne spojené so zavedením eura (priamy dosah)

alebo sa v ekonomike prejavujú až sprostredkovaným – pôsobením priamych efektov – a ekonomiku budú ovplyvňovať v strednodobom či dlhodobom horizonte (nepriame dosahy). Obe skupiny účinkov môžu byť ďalej rozdelené na účinky jednorazové alebo trvalé a taktiež na účinky, ktoré sa prejavujú v prípravnom období, v období zavedenia eura prípadne až v strednodobom či dlhodobom horizonte.

PRÍAME PRÍNOSY ZO ZAVEDENIA EURA

Priame prínosy sú také pozitívne účinky na ekonomiku prijímajúcu jednotnú menu, ktoré bezprostredne vyvolá:

- obmedzenie kurzového rizika,
- zníženie transakčných nákladov,
- zníženie nákladov na obstaranie kapitálu,
- vyššia transparentnosť cien.

OBMEDZENIE KURZOVÉHO RIZIKA

Efekt odstránenia kurzového rizika voči euru bude trvalý a okamžitý prínos pre českú ekonomiku. To sa sprostredkované taktiež odrazí vo vyššom využívaní finančných nástrojov denominovaných

¹ Materiál je úvodom štúdie Vplyv zavedenia eura na ekonomiku v Českej republike.

Vedúcim autorského kolektívu bol doc. Ing. Lubomír Lacina, PhD.

Autori: Jan Bureš, Svatopluk Kapounek, Petr König, Zuzana Kučerová, Dana Nerudová, Petr Rozmahel, Gabriela Smrčková, Jana Stávková a kol. Marcel Ševela, Jan Široký, Lucie Tunkrová, Martin Záklasník.

Ekonometrický tím: Jitka Poměnková,

Klára Vitásková, Luboš Stěelec

Odborný garant: Antonín Rusek

Podrobnosti o štúdiu a jej vzniku

uvádza Výskumné centrum

Obchodno-ekonomickej fakulty

MPLU v Brne na stránke

<http://www.pef.mendelu.cz/vyzc>.

Graf 1 Súhrn klasifikácie priamych prínosov a nákladov zavedenia eura v ČR

Očakávaná intenzita	Okamžitý	Okamžitý	Strednodobý až dlhodobý
	Jednorazový účinok	Trvalý účinok	
5			
4		+ Obmedzenie kurzového rizika - Strata autonómnej menovej politiky a strata kurzovej politiky	
3		+ Zníženie transakčných nákladov	
2	- Bezprostredný rast cenovej hladiny - Administratívne a technické náklady prechodu na euro		+ Nižšie náklady na obstaranie kapitálu
1	- Špecifické náklady bankového sektora (zabezpečenie emisie bankoviek a mincí)	- Špecifické náklady bankového sektora (obmedzenie príjmov z devízových transakcií)	+ Vyššia transparentnosť cien

v eurách a celkovom rozvoji finančného trhu alebo v predpokladanom raste zahraničného obchodu s krajinami eurozóny a ďalej sprostredkované v neskoršom pozitívnom dosahu na ekonomický rast. Iba v prípade podnikov sa odhadujú úspory vo výške 1,4 % HDP.

ÚSPORA TRANSAKČNÝCH NÁKLADOV

Úspora transakčných nákladov v Českej republike bude okamžitým a trvalým prínosom do českej ekonomiky. Maďarská národná banka odhaduje celkovú výšku úspor transakčných nákladov do maďarskej ekonomiky vo výške 0,18 – 0,30 % HDP. Taktiež odhad Poľskej národnej banky sa nachádza v tomto intervale, pretože dosahuje 0,21 % HDP a Národná banka Slovenska odhadla úspory v objeme 0,36 % HDP. Presnejší odhad pre ČR bude mať zmysel až po tom, ako sa stanoví dátum plánovaného vstupu do eurozóny.

NIŽŠIE NÁKLADY NA OBSTARANIE KAPITÁLU

Vďaka nízkej inflácii môže Európska centrálna banka udržiavať nízke kľúčové úrokové sadzby. Preto by sa dalo očakávať, že v ČR budú taktiež po vstupe do eurozóny a prevzatí spoločnej menovej politiky nízke úrokové sadzby, ktoré uľahčia prístup ku kapitálu. Česká republika však už nízke úrokové sadzby má – od augusta 2007 je napríklad vkladový nástroj (facilita) úročený diskontnou sadzbou 2,205 %, zatiaľ čo vkladový nástroj ECB je úročený 3 %. Z toho plynie, že pokiaľ by ČR

vstupovala do eurozóny napr. v roku 2008, nebolo by reálne očakávať pokles kľúčových úrokových sadzieb. Tak či tak úrokové sadzby, ktoré ponúkajú komerčné banky v ČR sú vyššie ako v eurozóne, a to kvôli vyššiemu rozpätiu medzi výpožičnými a zápožičnými sadzbami. V prípade ČR model odhaduje (po prijatí eura) zníženie reálnych úrokových sadzieb na ziskovosť podnikov, pričom zníženie reálnej úrokovej sadzby o jedno percento by sa takto malo odraziť v raste HDP o 0,06 %. Zníženie nákladov na obstaranie kapitálu by znamenalo trvalý prínos do českej ekonomiky, avšak prejavilo by sa to možno až v strednodobom horizonte po zintenzívnení konkurencie na českom finančnom trhu.

OBAVY SPOJENÉ SO ZAVEDENÍM EURA

Priame náklady sú také negatívne účinky na ekonomiku prijímajúcu jednotnú menu, ktoré bezprostredne vyvolá jej zavedenie. Najčastejšie spomínané obavy sú tieto:

- strata autonómnej menovej politiky,
- strata kurzovej politiky,
- bezprostredný nárast cenovej hladiny.

STRATA AUTONÓMIE V OBLASTI MENOVEJ POLITIKY

Výsledky analýzy, ktorú urobil Medzinárodný menový fond, (zamerail sa na hodnotenie rozdielov v účinkoch autonómnej menovej politiky uskutočňovanej ČNB a spoločnej menovej politiky uskutočňovanej ESCB na produkčnú medzeru

Tab. 1 Cenová konvergencia (vyjadrená pomocou vývoja porovnateľných cenových hladín súkromnej spotreby domácností) kandidátskych krajín voči eurozóne

Krajina / Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Eurozóna (12 krajín)	100	100	100	100	100	100	100	100
Česká republika	45,4	47,8	49,4	56,4	52,6	52,9	56,5	59,1
Maďarsko	46,0	48,9	52,3	56,7	56,2	59,3	61,5	58,4
Poľsko	50,7	57,6	64,0	60,5	52,5	51,3	60,0	61,2
Slovensko	39,6	44,1	42,9	44,3	48,9	52,9	54,3	56,7
Slovinsko	72,4	72,5	73,0	73,5	73,6	72,6	73,5	73,8

Prameň: Eurostat.

Poznámka: Po vstupe do eurozóny, s čím súvisí uzatvorenie kurzového kanálu, bude ďalšie cenové približovanie iba prostredníctvom inflačných diferenciálov a z tohto pohľadu teda súčasná nízka cenová úroveň predstavuje do budúcnosti jeden z dôležitých inflačných faktorov.

Tab. 2 Konvergencia ekonomickej úrovne kandidátskych krajín voči eurozóne

Krajina / Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Eurozóna (12 krajín)	100	100	100	100	100	100	100	100
Česká republika	60,9	60,2	62,0	62,7	65,8	68,5	69,4	72,0
Maďarsko	71,0	73,6	68,7	70,8	70,2	68,3	68,5	68,4
Poľsko	42,5	42,5	42,0	43,0	43,8	45,7	45,9	48,1
Slovensko	44,6	44,2	46,2	48,3	49,3	51,0	53,9	56,8
Slovinsko ¹	68,7	69,1	69,4	72,0	73,6	76,5	78,0	80,5

Prameň: Eurostat.

¹ Slovinsko je od 1.1. 2007 členom eurozóny.

Poznámka: Údaje v tab. 4 vypovedajú o súčasnom vývoji konvergenčného procesu ekonomickej úrovne kandidátskych krajín voči priemeru eurozóny. Vstupným ukazovateľom je HDP na jedného obyvateľa. Tento ukazovateľ v podstate popisuje veľkosť reálneho bohatstva, resp. priemerný životný štandard priemerného obyvateľa štátu. S istou dávkou zjednodušene možno povedať, že s rastúcim HDP na občana rastie životná úroveň obyvateľov.

a na zmenu inflácie), poukazujú v prípade vstupu ČR do eurozóny iba na malý dosah na ekonomiku. Pri autonómnej menovej politike bola štandardná odchýlka produkčnej medzery 1,7 %, so spoločnou menovou politikou by sa zvýšila len mierne – na 1,9 %. Štandardná odchýlka inflácie bola stanovená na 1,7 % pri autonómnej menovej politike, pri menovej politike ESCB na 1,8 %. Z týchto údajov vyplýva, že strata autonómnej menovej politiky by nemusela predstavovať tak veľké nebezpečenstvo pre českú ekonomiku, ako naznačujú niektoré štúdie a analýzy o súlade českej ekonomiky s hospodárskym cyklom eurozóny.

BEZPROSTREDNÝ RAST CENOVEJ HLADINY NEHROZÍ

Zavedenie eura sa spája s obavou občanov z jednorazového zvýšenia cien. Prieskum verejnej mienky z marca roku 2007 poukázal na skutočnosť, že 79 % respondentov z Českej republiky vyjadrilo presvedčenie, že zavedenie eura zvýši ceny. Podobné názory mali aj respondenti v krajinách, ktoré sa stali zakladajúcimi členmi eurozóny. V skutočnosti však zavedenie eura v dvanástich členských štátoch EÚ v roku 2002 nebolo spojené s dramatickým rastom celkovej cenovej hladiny. Európsky štatistický úrad (Eurostat) spočítal, že na celkovej inflácii eurozóny meranej pomocou indexu HICP (harmonizovaný index spotrebiteľských cien), ktorá dosiahla v roku 2002 výšku 2,3 %, sa dosah zdražovania kvôli zavedeniu eura podieľal hodnotou 0,12 – 0,29 %.

JEDNORAZOVÉ NÁKLADY

Administratívne a technické náklady prechodu na euro budú znamenať okamžité jednorazové náklady v českej ekonomike a budú závisieť od typu subjektu. Pokiaľ ide časové hľadisko, hovoríme o období počínajúcim dva až tri roky pred prijatím eura a končiacom približne rok po jeho prijatí. Pre podnikateľov sa tieto náklady prechodu na euro vyčísľujú na 0,86 % HDP. Ide o kalkuláciu nákladov na základe odhadov uvedených v iných štúdiách zaoberajúcich sa vyčíslením nákladov na zavedenie eura v ďalších štátoch EÚ. Relevantný údaj by sme mohli získať terénnym výskumom priamo na vzorke vybraných ekonomických subjektov. To je však v súčasnosti zatiaľ bezpredmetné, pretože nepoznáme termín prijatia eura. Štúdia NBS odhaduje administratívne a technické náklady v slovenskej ekonomike vo výške 0,3 – 0,8 % HDP. Očakáva sa, že náklady na informačné technológie budú tvoriť až 60 % administratívnych a technických nákladov spojených so zavedením eura.

DOSAH ZAVEDENIA EURA NA INFLÁCIU

Obava zo skokového nárastu cenovej hladiny v Českej republike ihneď po vstupe do eurozóny predstavuje jeden z hlavných argumentov podporujúcich tzv. pomalý variant prijatia eura v českej ekonomike. ČR patrí medzi krajiny, ktorých cenová hladina je relatívne podhodnotená vzhľadom na dosiahnutú ekonomickú úroveň.

Vyrovňovanie cenových hladín kandidátskych a súčasných vyspelých členských ekonomík eurozóny sa deje v súčasnosti dvoma kanálmi.

Prvým z nich je vyššia domáca inflácia v dobiehajúcej ekonomike v porovnaní s ekonomikou „doháňanou“ (tzv. inflačný diferenciál) a druhý umožňuje proces cenového priblíženia formou zhodnocovania nominálneho menového kurzu.

Po prijatí eura, však menový kurz ako nástroj zbližovania cenových hladín zanikne. To sa nevyhnutne prejaví v posilnení úlohy druhého kanálu, vyššej inflácii v ČR než v eurozóne.

Je však táto inflácia škodlivá? Odpoveď znie nie, pokiaľ jej základ pramení prevažne z procesu doháňania ekonomickej úrovne. Inými slovami, pokiaľ bude tempo rastu produktivity práce v českej ekonomike, (alebo aj v ďalších doháňajúcich ekonomikách vyššie ako v eurozóne) inflácia nebude škodlivá. Ak vezmeme do úvahy tieto argumenty, mohli by sme najpravdepodobnejší vývoj miery inflácie v ČR po prijatí eura stručne charakterizovať pretrvávajúcimi kladnými inflačnými diferenciami – teda mierne vyššou infláciou v českej ekonomike v množstve jednotiek percentuálnych bodov oproti priemeru eurozóny.

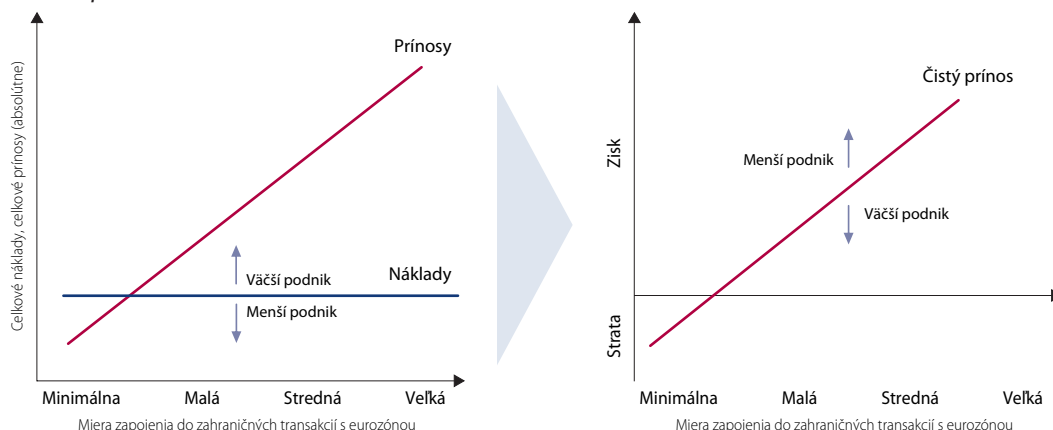
Najpravdepodobnejší vývoj miery inflácie v ČR po prijatí eura možno stručne charakterizovať pretrvávajúcimi kladnými inflačnými diferenciami, teda mierne vyššou infláciou v množstve jednotiek percentuálnych bodov oproti priemeru eurozóny.

Dôvodom bude proces doháňania cenovej úrovne súvisiaci s približovaním sa ekonomickej úrovne ČR vyspelejším krajinám eurozóny. Tento proces sa bude diať cez tzv. inflačný kanál. Skutočnú výšku inflácie v českej ekonomike v období po prijatí eura však budú okrem procesu doháňania ekonomickej a cenovej úrovne vyspelých členských ekonomík ovplyvňovať aj ďalšie faktory, ktoré zjavne nesúvisia s menovou integráciou. Ide o zložito predpovedateľné vplyvy vývoja cien dôležitých surovín na svetových trhoch, vývoj ekonomík strategických obchodných partnerov ČR alebo v neposlednom rade agregátny nárast miezd v sektore služieb a priemyslu v českej ekonomike. Vplyv uvedených faktorov na infláciu možno z dlhodobého pohľadu ťažko separovať a predpovedať. Ak však budeme predpokladať, že sa počas vstupu do eurozóny nevyskytnú ponukové (napr. ropný, mzdový) alebo dopytové (napr. fiškálny) šoky s významným vplyvom na vývoj domácej cenovej hladiny, potom môžeme urobiť autorský expertný odhad vývoja miery inflácie v období po vstupe ČR do eurozóny. Ten by potom mohol byť charakterizovaný inflačným diferenciálom (t. j. rozdielom oproti priemeru eurozóny) vo výške 2 až 5 %. V praxi to znamená, že pokiaľ sa ECB podarí udržať stanovený dlhodobý inflačný cieľ vo výške 2 %, bude Česká republika vykazovať infláciu vo výške 4 – 7 %. Uvedený interval je však podmienený nedokončeným, a teda súčasným procesom cenovej a reálnej konvergenencie českej ekonomiky voči eurozóne.

S rastúcou úrovňou českého HDP na obyvateľa, vzhľadom na priemer eurozóny a približova-

Graf 2 Závislosť prínosov a nákladov podnikov od miery zapojenia sa do zahraničných transakcií a od veľkosti podniku

nie porovnateľných cenových hladín, by sa mali prirodzene takisto eliminovať uvedené inflačné rozdiely.

MOŽNO OVPLYVNIŤ NÁRAST VNÍMANEJ INFLÁCIE?

Kupujúci budú porovnávať úroveň cien s cenami skôr predávaného tovaru. V prípade ak prepočet nebude zodpovedať, môžu občania prejavíť neoprávnenú averziu voči menovej jednotke. Kupujúci pri neoprávnenej úprave cien nemôžu podchytiť a napokon ani poukazovať na motívy správania sa obchodníkov, ak zvýšili cenu pod zámenkou zmeny platobnej jednotky. Z neznalosti všetkých súvislostí budú poukazovať na konverzné koeficienty, ktoré zdraženie vyvolali. Oficiálne štatistiky sú z tohto dôvodu v rozpore s „pocitmi“ občanov o raste cien v období prechodu na spoločnú menu euro. Pokiaľ ide o ochranu spotrebiteľov, je dôležité spracovať duálne ceny, využívať analýzy štatistického úradu a schémy sledovania cien (Price Watch).

PRÍSPEVOK NA VZRAST ZAHRANIČNÉHO OBCHODU

Zavedenie eura v ČR významne zjednoduší zahraničné obchodné operácie s partnermi z ďalších krajín eurozóny. Odstráni sa kurzové riziko. Finančné operácie s týmito partnermi budú v jednej spoločnej mene a nebude treba robiť konverziu. Ďalej sa urýchlila a zjednodušila platobná operácia. Voľnejší obchod by sa mal odraziť predovšetkým vo výške komoditnej a teritoriálnej špecializácie českej ekonomiky a v silnejšej konkurencii zahraničných subjektov z ďalších krajín eurozóny na vnútornom trhu českej ekonomiky. V súlade s teóriami medzinárodného obchodu by sa tieto zmeny mali prejavíť vo vzraste objemu vzájomného obchodu. Zvýšená konkurencia zahraničných subjektov ešte povedie aj k ďalším štrukturálnym zmenám v českej ekonomike. Z dlhodobého hľadiska možno však rast konkurencie považovať za pozitívny efekt prijatia spoločnej meny, pretože táto zvýšená konkurencia vytvorí tlak na vyššiu efektívnosť celého národného hospodárstva, aj keď môže krátkodobo pôsobiť opačne – negatívne.

VÄČŠÍ DOSAH NA MALÉ A STREDNÉ FIRMY

Vstup do eurozóny by mal omnoho viac ovplyvniť malé a stredné firmy, než firmy veľké. Význam malých a stredných firiem na hospodárskych výsledkoch celej českej ekonomiky je podstatne menší, než firiem veľkých (v roku 2006 sa malé a stredné podniky podieľali na tvorbe hrubého domáceho produktu približne 34 %), preto možno očakávať relatívne malé účinky na celú českú ekonomiku.

VÝVOZCOVIA A POSILŇOVANIE KORUNY

Špecifickým a celkom jedinečným faktorom, ktorý sa prejaví v českej ekonomike v prípade vstupu do eurozóny, je náhly koniec vývoja dlhodobého posilňovania českej meny voči euru, t. j. mene rozhodujúcich obchodných partnerov. Dlhodobo, od roku 1999 až do súčasnosti (okrem roku 2003) sa každoročne zhodnocuje česká mena v priemere o 4 – 5 % ročne, čo kumulatívne predstavuje zhodnotenie českej meny o približne štvrtinu počas posledných šiest rokov. Tento vývoj sa odráža vo vývozných cenách, pokiaľ ho vývozcovia nekompenzujú znížením výrobných nákladov, alebo zisku. Posilňovanie národnej meny tak pôsobí negatívne na rozvoj vývozu, pokiaľ výroba na vývoz nie je vysoko náročná na dovoz surovín zo zahraničia. Vstup do eurozóny by mal odstrániť tento negatívny vplyv v obchode s ostatnými členmi eurozóny, takže by vstup mal byť impulzom pre rozvoj vývozu.

Doterajší apreciačný vývoj menového kurzu českej koruny mnoho ekonómov vysvetľuje ako reálne tak cenové približovanie sa českej ekonomiky k vyspelým krajinám. V rokoch 1999 až 2006 sa reálny kurz voči euru (deflovaný deflátorom HDP) zhodnocoval priemerne o približne 4 % ročne. To boli výsledky úplne impozantné a vychádzali zo silného podhodnotenia cenovej hladiny vo vzťahu k reálnym faktorom ekonomiky. Toto tempo však nemožno očakávať aj v budúcnosti. Najmä ak vychádzame z predpokladu, že sa bude postupne uzatvárať medzera vyplývajúca z podhodnotenia cenovej hladiny českej ekonomiky v porovnaní s ekonomickou vyspelosťou. Rovnako očakávame postupné uzatváranie kladnej produkčnej medzery (približne do roku 2010), a teda

postupné ochladzovanie výkonu českej ekonomiky. Názor na silu reálnej apreciácie menového kurzu nie je jednoznačný. Odhady týkajúce sa reálneho posilňovania menového kurzu sa pohybujú v intervale 1 – 3 % ročne a postupne klesajú.

ZAHRAŇIČNÁ OBCHODNÁ VÝMENA

Zavedenie spoločnej meny nebude mať s najväčšou pravdepodobnosťou okamžitý účinok na vývoj vývozu. Rastový impulz po odstránení kurzového rizika v obchode s krajinami eurozóny bude kompenzovať skutočnosť, že absolútne tempo rastu vývozu klesá v súvislosti s procesom doháňania otvorenejších ekonomík. Vývoj objemu dovozu by mal podliehať podobným trendom ako vývoz.

Nemžno teda predpokladať náhle zmeny v jeho objeme kvôli zavedeniu spoločnej meny. Vývoj by mali v prevažnej miere ovplyvňovať celosvetové tendencie. Súčasne možno očakávať pozvoľný pokles zmien v nadväznosti na pokračovanie približovania miery otvorenosti týchto krajín k štandardu krajín Európskej únie.

PRIAME ZAHRAŇIČNÉ INVESTÍCIE

Zavedenie spoločnej meny a v tom prípade eliminácia kurzového rizika odstraňuje jednu z významných prekážok na voľný pohyb kapitálu. Spoločná mena by mala viesť k lepšej integrácii finančných trhov a jednoduchšiemu presunu finančných prostriedkov medzi ekonomikami. Úspory jednej ekonomiky môžu byť ľahšie a lacnejšie umiestnené v ekonomike inej.

Krajiny, ktoré budú postupne nahradzovať svoje národné meny spoločnou menou euro, tak môžu predpokladať rýchly rast cezhraničných presunov finančných prostriedkov. Keďže možno očakávať pozitívny vplyv novej meny na vzájomné pohyby kapitálu, nemožno ich jednoznačne identifikovať a dokázať. Môžeme teda skonštatovať, že s veľkou pravdepodobnosťou vplyv zavedenia eura v českej ekonomike zatienia regionálne a celosvetové ekonomické trendy v oblasti priamych zahraničných investícií. Zavedenie spoločnej meny nebude mať výrazný priamy vplyv na vývoj priamych zahraničných investícií pritekajúcich do Českej republiky.

EKONOMICKÝ RAST ČR

Možno predpokladať, že reálne príjmy obyvateľov ČR budú po vstupe do eurozóny na nižšej úrovni, ako je to v ostatných krajinách členských štátov eurozóny. Podmienky, ktoré spoločná mena euro poskytne nielen občanom ale predovšetkým výrobcovi (zamestnávateľom), umožnia dlhodobý zámer priblížiť sa životnej úrovni priemeru krajín eurozóny.

DOSAH ZAVEDENIA EURA NA OBYVATEĽOV ČR

Českí občania by sa nemali obávať v súvislosti s prijímaním eura zo zhoršenia ich kúpnej sily, najmä pokiaľ ide o znehodnotenie úspor. Iba obyčajná jednoduchá konverzia jednej meny do dru-

hej by pri rešpektovaní pravidiel zaokrúhľovania a prepočítania nemala narušiť pôvodné cenové relácie, takže by mala zostať zachovaná kúpna sila obyvateľstva vo vzťahu k domácim cenám, a to pri akejkoľvek úrovni prepočítania koeficientu. Úspory občanov tak nemôže znehodnotiť iba prechod na inú menu. Znehodnocovať úspory môžu iné okolnosti súvisiace s procesom cenového vyrovnávania, ktoré by sa prejavovali vyššou domácou infláciou v porovnaní s priemerom eurozóny. Miera znehodnotenia by závisela od určenia úrokových sadzieb v eurozóne a od inflačného diferenciálu ostatných členských krajín.

DOSAH ZAVEDENIA EURA NA PODNIKY

Celkový dosah na zavedenie eura na podnikový sektor bude pozitívny. Je to dané predovšetkým vysokou obchodnou a kapitálovou prepojenosťou českých podnikov s krajinami eurozóny. Dosah na jednotlivé odvetvia však bude rôzny. Najväčší čistý benefit získa spracovateľský priemysel. Naopak, najviac zaťaženým odvetvím bude sektor energetiky. Kvantifikácia prínosov a nákladov na zavedenie eura je v praxi veľmi zložitá a v českých podnikoch ju ešte komplikuje nejasný a bližšie neurčený dátum prijatia eura. Na základe hypotetického výpočtu (rok 2006) sme prišli k záveru, že prínosy eura by v tomto roku boli 54 mld. Kč (1,68 % HDP) a náklady 28 mld. Kč (0,86 % HDP). Dosah zavedenia eura by teda bol v roku 2006 pozitívny – vo výške približne 26 mld. Kč (0,82 % HDP).

VSTUP DO EUROZÓNY A DAŇOVÁ SÚSTAVA

Zavedenie eura nemá z hľadiska ekonomickej teórie ani empirických výsledkov priamy vplyv na daňovú oblasť. Vstup 12 členských krajín (z pôvodných EU-15) do eurozóny nebol spojený s rastom daňových sadzieb, práve naopak s ich miernym poklesom. Napriek tomu, že menová integrácia veľmi výrazne zvýšila mobilitu kapitálu a zvýšila daňovú súťaž v tejto oblasti, nevedla k presunu daňového bremena, nespôsobovala relevantné zmeny v daňovej kvóte alebo čiastkových daňových kvótach ani nevedla k daňovému zaťaženiu jednotlivých ekonomických faktorov. Príklad Slovinska, ktoré zatiaľ vstúpilo do eurozóny ako posledná krajina to potvrdzuje (Cyprus a Malta vstúpili po zverejnení štúdie – pozn. red.). Vplyv zavedenia eura sa teda môže v daňovej politike prejavovať sprostredkované: vo forme snahy splniť kritériá pre vstup do eurozóny a v snahe plniť požiadavky Paktu stability a rastu.

VPLYV NA VÝDAVKOVÚ STRÁNKU ROZPOČTU

Fiškálne pravidlá eurozóny kladú na daňovú politiku v krátkodobom horizonte požiadavku, ktorú štandardne kladú na daňovú politiku v strednodobom horizonte, a to je obmedzovanie rozpočtových výdavkov. Pokiaľ ide o fiškálny cieľ, hlavnou úlohou je obmedziť výdavkovú stránku verejných rozpočtov. Ťažisko treba hľadať najmä v oblasti mandatorných výdavkov, ktoré by sa mali znížiť

vať. Vzhľadom na trvalo neuspokojivý trend vo vývoji relácie mandatórnych výdavkov voči príjmom rozpočtu, možno očakávať predovšetkým pokles výdavkov na konečnú spotrebu vlády a sociálne dávky. Toto vysoko pravdepodobné znížovanie výdavkov však nesúvisí so snahou Českej republiky vstúpiť do eurozóny, ale má iné príčiny (predchádzajúci stav verejných financií, neuskutočnené dôchodkové reformy, demografický vývoj).

MECHANIZMUS ERM II: POZITÍVUM ALEBO NEGATÍVUM PROCESU EURÓPSKEJ MENOVEJ INTEGRÁCIE?

Pobyt krajiny v mechanizme ERM II so sebou nesie mnoho výhod, ako napríklad stabilizácia menového kurzu a tým aj kurzového rizika, vyššie prepojenie s ECB formou kurzových intervencií, ďalšie integrácie s krajinami eurozóny a prehlbovanie jednotného vnútorného trhu.

Existujú však aj určité riziká pobytu v ERM II, a to výrazné obmedzenie menovej politiky danej krajiny tým, že sa centrálna banka musí zamerať primárne na stabilizáciu menového kurzu. Pokiaľ by tým však bol dotknutý cieľ stabilnej cenovej hladiny, môžu byť prípadné kurzové intervencie odložené. To by však mohlo viesť k rozkolísaniu menového kurzu s negatívnymi účinkami na ekonomiku. Rovnako v prípade krajín, ktoré do obdobia vstupu do ERM II používali plávajúci kurz, môže prechod na fixný kurz viesť ku komplikáciám. Napríklad náhla strata nástroja menového kurzu a možnosť ekonomiky reagovať na asymetrické šoky. Plávajúci kurz môže ekonomike pomôcť (depreciáciou) v situácii, keď sa zhoršuje konkurencieschopnosť krajiny. To sa prejaví výrazne najmä v malých a otvorených ekonomikách, ktoré závisia od zahraničného obchodu. Pokiaľ navyše centrálna banka používala ako svoj hlavný menovo-politický režim kontrolu inflácie, hrozí ekonomike ešte problém s konzistenciou menovej politiky. Napriek všetkým za a proti mechanizmu ERM II nemajú krajiny, ktoré usilujú o členstvo v eurozóne, iné východisko. Hospodársko-politickým špičkám tak nezostáva nič iné, ako sa na

dané dva roky (prípadne aj viac rokov) pripraviť a zabezpečiť, aby ekonomika vyťažila zo svojho členstva v ERM II maximum.

ANALÝZA VEREJNEJ MIENKY

Pri implementácii eura a prípravy na vstup do eurozóny sa do popredia dostávajú najmä makroekonomické a mikroekonomické analýzy dosahu na ekonomiku. O nič menej dôležité – aj keď často zabúdané – je zhodnotiť verejnú mienku. Členský štát sa môže a nemusí rozhodnúť usporiadať referendum o spoločnej mene. Ak sa rozhodne usporiadať referendum, pozícia verejnej mienky je podstatná, avšak nemožno na ňu zabúdať ani v opačnom prípade, ak referendum nie je. Je veľmi dôležité, aby občania dôverovali menovej politike Európskej centrálnej banky a euru. Túto dôveru nemožno podceňovať alebo ju označovať za druhoradú. Podľa prieskumov verejnej mienky respondenti z ČR požadujú, aby začali dostávať informácie niekoľko rokov pred prechodom na novú menu (čo najskôr alebo niekoľko rokov pred prechodom na euro – 58 %).

Občania najviac veria informáciám z národnej centrálnej banky (85 %), európskych inštitúcií (72 %), komerčných bánk (72 %), štátnej správy (48 %), vlády a miestnej samosprávy (47 %), združenía spotrebiteľov (43 %) a novinárov (40 %).

INFORMAČNÁ KAMPAŇ JE NEVYHNUTNÁ

S informačnou kampaňou treba začať vo veľkom predstihu pred zavedením eura. Jej úspech zabezpečí konkrétny obsah zameriavajúci sa na dosah prechodu na každodenný život občanov a správne načasovanie. Základom úspechu je, že ľudia dostanú informácie od tých zdrojov, od ktorých očakávajú, že ich budú informovať. Najmä informácie z dôveryhodných prameňov, v určitom časovom úseku a v dostatočnom množstve, pretože multiplicita posilňuje výsledné poznatky. Intenzívna časť kampane by mala začať až tesne pred samotným zavedením eura, pretože zvýšený záujem verejnosti a podnikovej sféry sa prejaví až v tomto období.

Príčiny disparity medzi regiónmi v Európskej únii

Mgr. Miloš Mrva

Univerzita Komenského v Bratislave

Rozdielnosti a nerovnosti medzi regiónmi sú podstatným dôvodom existencie regionálnej politiky Európskej únie (EÚ). Princípy a nástroje regionálnej politiky EÚ sú stavané tak, aby tieto disparity pomáhali odstraňovať. Prirodzené rozdiely medzi jednotlivými regiónmi sa samozrejme nikdy nepodarí zmazať, to však ani nie je cieľom regionálnej politiky EÚ. Disparity sú totiž prirodzený jav a vyskytujú sa vo všetkých úrovniach. Rozdiely môžeme odhaliť v príjmoch medzi jednotlivými ľuďmi, ktorí vykonávajú rovnaké alebo rôzne povolanie, medzi firmami z jedného odvetvia alebo z rôznych odvetví. Rozdielna je úroveň dvoch susedných dedín alebo dvoch miest v rámci jedného regiónu. Rozdiely sú medzi mestskými časťami a priľahlými vidieckymi oblasťami. Rozdiely existujú medzi regiónmi v rámci krajín, rovnako aj medzi jednotlivými krajinami.

Prečo by sa teda mali rozdiely znižovať? Je vôbec možné rozdiely odstrániť? Odpoveď na tieto otázky možno nájsť aj v princípoch, na ktorých je postavená Európska únia. Tá považuje za svoj hlavný cieľ celkový rast konkurencieschopnosti, ktorý možno dosiahnuť kontinuálnym rastom všetkých častí EÚ. Stagnácia zaostalých regiónov by totiž znižovala výslednú konkurencieschopnosť Európskej únie. Preto je rozvoj v týchto regiónoch podporovaný prostredníctvom rôznych nástrojov pomoci.

Menej rozvinuté regióny majú záujem zvyšovať svoju konkurencieschopnosť, pretože chcú zvýšiť aj životnú úroveň svojho obyvateľstva, prilákať na svoje územie investorov, zvýšiť zamestnanosť, stabilizovať pracovný trh, vytvoriť priestor na rozvoj podnikania, vedy a výskumu a zlepšovať sociálnu situáciu obyvateľov. Rovnako aj rozvinuté regióny majú záujem na rozvoji menej rozvinutých regiónov. Veľké rozvojové projekty v regiónoch mnohokrát vykonávajú odborníci a firmy z rozvinutých oblastí, ktorí takto získavajú jednorazové zákazky a naopak dlhodobý rast v regiónoch zvyšuje kúpyschopnosť tamojšieho obyvateľstva, čo zväčšuje potenciálne odbytové trhy firmami z rozvinutých oblastí.

PRÍČINY VZNIKU A EXISTENCIE ROZDIELNOSTÍ

Vznik a existencia disparít je rôzna. Najčastejším dôvodom nerovností a rozdielov regiónov býva ich historický aspekt rozvoja. Toto je takisto príčina, pre ktorú zaostáva väčšina regiónov v nových členských štátoch, ktoré vstúpili do EÚ v roku 2004 a 2007. Pre väčšinu z týchto regiónov predstavuje deformácia vývoja počas socializmu veľmi silnú nevýhodu, ktorá sa prejavila práve v zaostávaní za inými regiónmi Európy, ktoré sa mali možnosť slobodne rozvíjať v podmienkach trhového hospodárstva a svetového obchodu. Disparity však nie sú len medzi pôvodnými a novými členskými krajinami. Disparity existujú aj vo vnútri jednotlivých krajín.

Príčinou takýchto disparít býva takisto historická a geografická dimenzia, nedostatočná infraštruktúra, orientácia na poľnohospodárstvo, prípadne jednostranné zameranie na také odvetvie priemyslu, ktoré sa dostalo do úpadku.

Východiskové faktory pôsobiace na vznik regionálnych disparít možno zhrnúť do nasledujúcich faktorov:¹

- odlišné štartovacie pozície, z ktorých vstupovali jednotlivé regióny do transformačného procesu,
- geografická dimenzia,
- jednostranná orientácia na určité odvetvie hospodárstva,
- chýbajúca infraštruktúra,
- úroveň rozvojového potenciálu v regióne.

Odlišné štartovacie pozície poukazujú na rozdielne historické predpoklady jednotlivých regiónov. Týkajú sa najmä nerovností medzi regiónmi ekonomicky vyspelej, západnej Európy a regiónov z bývalých komunistických krajín. Proces transformácie bývalých ekonomík východného bloku značne skomplikoval východiskovú pozíciu väčšiny tamojších regiónov.

Geografická dimenzia poukazuje na rozdiely medzi regiónmi vyplývajúce z ich geografickej polohy. Geografická poloha súvisí aj s dostupnosťou prírodných zdrojov a možnosťou ich využitia. Príkladom geograficky špecifických regiónov sú horské a prímorské oblasti, ktorým sa venuje pozornosť v rámci konkrétnych podporných programov.

Jednostranná orientácia na určité odvetvie hospodárstva je veľmi nebezpečná, pretože v prípade stagnácie daného odvetvia stagnuje celý región. Vo výhode sú regióny so široko diverzifikovanými aktivitami, ktoré znižujú toto riziko.

Chýbajúca infraštruktúra – predovšetkým dopravná – patrí k významným bariéram rozvoja regiónov. Týka sa to najmä regiónov, ktoré sú vzdialené od priemyselných alebo obchodných centier a odbytových trhov. Takéto regióny sú zväčša ťažko dostupné a náklady na transport sú veľmi

¹ <http://www.euractiv.sk/>, cit. 1. 2. 2007.

2 [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/Regional breakdown of GDP per Capita](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/Regional%20breakdown%20of%20GDP%20per%20Capita), cit. 24. 2. 2007.

3 Podrobné štatistiky možno nájsť na internetovej stránke Eurostatu: <http://epp.eurostat.ec.eu.int/>.

vysoké. Regióny s vybudovanou infraštruktúrou majú oveľa lepšiu východiskovú situáciu pokiaľ ide o ich rozvoj.

Úroveň rozvojového potenciálu je faktor, ktorý súvisí s úrovňou ľudských zdrojov v regióne. Rozvojový potenciál je napríklad vyšší, ak sú do rozhodovania o smerovaní regiónu zapojení obyvatelia, ktorí majú záujem o participáciu na veciach verejných. Dôležitým faktorom existencie rozvojového potenciálu v regióne je všeobecná úroveň ľudských zdrojov, školstva, výskumu, občianskej spoločnosti, úroveň kooperácie medzi jednotlivými aktérmi, ako aj spoločenská zodpovednosť a kultúra regiónu.

Disparity medzi regiónmi možno sledovať podľa výšky hrubého domáceho produktu na obyvateľa prepočítaného na paritu kúpnej sily. Takto upravený HDP sa potom porovnáva s priemerom HDP v EÚ a percentuálne sa určí, akú úroveň z priemerneho HDP v EÚ príslušný región dosahuje. Tento spôsob umožňuje spoľahlivo merať a porovnávať úroveň v jednotlivých regiónoch, napriek tomu, že neberie do úvahy nehmotné faktory ako napríklad kvalita života, spokojnosť, environmentálne faktory a iné.

VYBRANÉ UKAZOVATELE DOKUMENTUJÚCE REGIONÁLNE NEROVNOSTI V EÚ

Rozšírenie Európskej únie v máji 2004 a v januári 2007 výrazne zmenilo sociálno-ekonomickú štruktúru tohto zoskupenia. Zväčšili sa regionálne disparity medzi jednotlivými regiónmi štátov EÚ.² Hoci po vstupe nových členských štátov sa zvýšil počet obyvateľov EÚ o približne 19,5 %, hrubý domáci produkt sa však zvýšil len o 5 %.³

Dvanásť nových členských krajín EÚ tvorí 55 regiónov NUTS II. Z nich len 6 regiónov dosahuje úroveň HDP na obyvateľa vyššiu ako 75 % priemeru EÚ, pričom 32 regiónov NUTS II nedosahuje ani 50 % priemernej úrovne HDP v EÚ. Pritom v týchto regiónoch žije takmer 70 % všetkých obyvateľov nových členských krajín EÚ. Rozvoju najzaostalejších regiónov bráni nízka miera investícií, vysoká nezamestnanosť, nekvalitná dopravná infraštruktúra a nedostatočné zázemie služieb, čo je nevyhnutné na rozvoj podnikania.

Situácia v nových členských krajinách EÚ z hľadiska makroekonomických ukazovateľov sa mierne upravila oproti obdobiu pred vstupom do EÚ. Niektoré nové členské krajiny, ako je Cyprus, Slovensko a Česká republika predbehli na základe HDP meraného paritou kúpnej sily obyvateľstva aj niektoré staré členské krajiny, napr. Grécko a Portugalsko. Rozdiely sú aj v rámci jednotlivých prístupujúcich krajín naďalej výrazné: najbohatšími regiónmi sú často hlavné mestá, ako je Praha a aj Bratislavský región. Praha ako jediný región z nových členských krajín sa nachádza v prvej dvadsiatke najbohatších regiónov EÚ, keď v roku 2004 dosahoval 157 % úrovne priemeru HDP, čo bolo viac ako napríklad región mesta Madrid, Brémy alebo región, v ktorom sa nachádza Dublin. Naproti tomu najchudobnejší región Nord-Est v Rumunsku dosahuje len 23 % priemerného HDP Európskej únie (údaj z roku 2004).

Rozdiely medzi regiónmi v nových členských krajinách sa zväčšujú. Rozvoj sa koncentruje vo veľkých mestách a v ich okolí. Tieto lokality ponúkajú najlákavejšie podmienky na rozvoj perspektívnych činností v oblasti služieb. Spravidla majú

Tab. 1 Dvadsať najbohatších regiónov v EÚ (v HDP na obyvateľa podľa parity kúpnej sily, index 100 = priemer)

	Štát	Región NUTS II	2001	2002	2003	2004
1	Veľká Británia	Vnútorňý (Inner) Londýn	284,5	298,2	300,0	302,9
2	Luxembursko	Luxemburg (Grand-Duché)	224,9	230,9	247,2	251,0
3	Belgicko	Brusel	249,6	250,4	249,4	248,3
4	Nemecko	Hamburg	202,1	196,9	199,4	195,2
5	Rakúsko	Viedeň	181,7	178,6	182,5	179,7
6	Francúzsko	Île de France	185,7	183,6	176,8	174,5
7	Veľká Británia	Berkshire, Bucks and Oxfordshire	163,6	166,6	169,9	173,8
8	Nemecko	Horné Bavorsko (Oberbayern)	167,6	165,6	171,1	169,3
9	Švédsko	Štokholm	165,8	164,3	164,2	165,7
10	Holandsko	Utrecht	169,4	163,2	158,0	157,7
11	Nemecko	Darmstadt	159,5	154,5	160,7	157,3
12	Čechy	Praha	142,7	148,3	154,8	157,1
13	Írsko	Southern and Eastern	149,6	153,8	155,1	156,5
14	Nemecko	Brémy	154,6	154,2	159,0	155,8
15	Veľká Británia	North Eastern Scotland	157,3	159,3	153,7	153,9
16	Holandsko	Groningen	156,2	151,6	153,4	153,7
17	Holandsko	Noord-Holland	151,6	154,5	152,0	153,7
18	Švédsko	Åland	165,3	159,2	149,4	146,3
19	Belgicko	Antwerpy	141,6	142,9	143,7	144,5
20	Veľká Británia	Gloucestershire	133,0	140,1	141,6	143,4

Zdroj: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal>, vlastné výpočty autora.

Tab. 2 Dvadsať najchudobnejších regiónov v EÚ (v HDP na obyvateľa podľa parity kúpnej sily, index 100 = priemer)

	Štát	Región NUTS II	2001	2002	2003	2004
1	Rumunsko	Nord-Est	19,7	21,1	22,6	23,6
2	Bulharsko	Severozapaden	26,2	25,0	26,6	25,6
3	Bulharsko	Yuzhen tsentralen	22,3	21,9	24,8	25,6
4	Bulharsko	Severen tsentralen	25,0	25,5	26,3	26,4
5	Rumunsko	Sud	21,8	23,6	25,4	28,4
6	Rumunsko	Sud-Vest	23,2	23,6	26,6	28,8
7	Bulharsko	Severoiztochen	26,3	25,8	28,5	29,3
8	Bulharsko	Yugoiztochen	28,0	26,9	29,7	29,9
9	Rumunsko	Sud-Est	23,6	25,2	26,7	30,7
10	Rumunsko	Nord-Vest	25,5	27,8	30,3	33,0
11	Poľsko	Lubelskie	34,3	34,1	34,6	35,2
12	Poľsko	Podkarpatsko	34,0	34,0	34,6	35,4
13	Rumunsko	Centru	28,8	31,8	33,6	35,5
14	Poľsko	Podlaskie	37,4	37,4	37,1	37,9
15	Rumunsko	Vest	29,3	32,0	35,4	39,0
16	Poľsko	Swietokrzyskie	36,7	37,4	38,2	39,3
17	Poľsko	Warminsko-Mazurskie	36,6	37,0	38,6	39,4
18	Maďarsko	Észak-Alföld	39,6	39,9	41,8	41,9
19	Slovensko	Východné Slovensko	39,1	40,5	41,1	42,3
20	Maďarsko	Észak-Magyarország	38,8	39,5	40,9	42,5

Zdroj: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal>, vlastné výpočty autora.

Tab. 3 Dvadsať regiónov s najvyšším prírastkom HDP od roku 1995 do roku 2004

	Štát	Región NUTS II	1995	2004	Zmena 04/95
1	Estónsko	Estónsko	35,1	55,7	58,69 %
2	Litva	Litva	31,2	45,5	45,83 %
3	Lotyšsko	Lotyšsko	35,7	51,1	43,14 %
4	Poľsko	Mazowieckie	54,3	76,8	41,44 %
5	Grécko	Attiki	79,8	112,7	41,23 %
6	Írsko	Southern and Eastern	113,6	156,5	37,76 %
7	Maďarsko	Közép-Magyarország	73,8	101,6	37,67 %
8	Írsko	Border, Midlands and Western	73,6	100,1	36,01 %
9	Maďarsko	Közép-Dunántúl	46,3	61,1	31,97 %
10	Poľsko	Wielkopolskie	41,8	54,5	30,38 %
11	Slovensko	Bratislavský kraj	100,0	129,3	29,30 %
12	Čechy	Praha	122,5	157,1	28,24 %
13	Grécko	Notio	80,0	101,9	27,38 %
14	Maďarsko	Nyugat-Dunántúl	52,7	66,8	26,76 %
15	Grécko	Ipeiros	53,7	67,5	25,70 %
16	Veľká Británia	Berkshire, Bucks and Oxfordshire	142,0	173,8	22,39 %
17	Grécko	Ionía	62,7	76,7	22,33 %
18	Slovensko	Stredné Slovensko	38,3	46,7	21,93 %
19	Poľsko	Lódzkie	38,7	46,7	20,67 %
20	Slovensko	Východné Slovensko	35,3	42,3	19,83 %

Zdroj: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal>, vlastné výpočty autora.

k dispozícii lepšiu infraštruktúru a takisto sú prepojené s kľúčovými trhmi v západnej časti EÚ. Lepšie služby, technická a dopravná infraštruktúra a koncentrácia kvalifikovanej pracovnej sily sú dôvodmi, prečo sem smeruje väčšina priamych zahraničných investícií. Tie vytvárajú pracovné miesta, pomáhajú rastu HDP regiónov. Zároveň tak však prispievajú k zvyšovaniu regionálnych nerovností.

Veľkou prekážkou rozvoja regiónov je najmä v strednej Európe a Pobaltských krajinách relatívne nízka hustota obyvateľstva a takisto fakt, že v týchto oblastiach neexistujú mestá, ktoré by svojou veľkosťou zaujali zahraničných investorov a neskôr slúžili ako motor ďalšieho rozvoja celého regiónu. Uvádza sa to v minuloročnej Tretej správe o ekonomickej a sociálnej kohézii⁴, ktorú

⁴ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion3/cohesion3en.htm: Third report on Economic and Social Cohesion cit. 20. 10. 2007.

Tab. 4 20 regiónov s najvyšším poklesom HDP od roku 1995 do roku 2004 (v HDP na obyvateľa podľa parity kúpnej sily, index 100 = priemer)

	Štát	Región NUTS II	1995	2004	Zmena 04/95
1	Taliansko	d'Aosta/Vallée	168,6	128,2	-23,96 %
2	Grécko	Sterea	110,6	86,1	-22,15 %
3	Nemecko	Berlín	127,8	101,2	-20,81 %
4	Francúzsko	Guyane	67,9	54,4	-19,88 %
5	Taliansko	Abruzzo	105,2	84,9	-19,30 %
6	Taliansko	Bolzano-Bozen	172,3	140,2	-18,63 %
7	Taliansko	Trento	153,9	126,9	-17,54 %
8	Taliansko	Piemonte	143,8	119,5	-16,90 %
9	Taliansko	Friuli-Venezia	141,1	117,4	-16,80 %
10	Nemecko	Lüneburg	101,0	84,2	-16,63 %
11	Taliansko	Emilia-Romagna	156,4	130,4	-16,62 %
12	Taliansko	Umbria	121,1	101,0	-16,60 %
13	Taliansko	Molise	92,4	77,1	-16,56 %
14	Grécko	Dytiki	74,3	62,7	-15,61 %
15	Nemecko	Hannover	130,0	109,8	-15,54 %
16	Taliansko	Sicília	79,4	67,3	-15,24 %
17	Nemecko	Kolín	141,1	120,1	-14,88 %
18	Nemecko	Schleswig-Holstein	121,1	104,1	-14,04 %
19	Francúzsko	Alsace	125,4	107,8	-14,04 %
20	Taliansko	Liguria	127,5	109,7	-13,96 %

Zdroj: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal>, vlastné výpočty autora.

5 Všetky číselné údaje pochádzajú z <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, cit. 22. 10. 2007.

schválila Európska komisia. Komisia označila za veľké mestá sídla s počtom nad 250 tisíc obyvateľov. Z nových členských krajín viacero takýchto miest má iba Poľsko. Osem z celkovo 41 regiónov NUTS II v nových členských krajinách nemá na svojom území ani jedno mesto s aspoň stotisíc obyvateľmi. Nedostatočná koncentrácia obyvateľstva býva výraznou prekážkou ekonomického rozvoja, najmä v kombinácii so slabou infraštruktúrou a nedostatočne hustým dopravným spojením.

Regionálne rozdiely sú naďalej výrazné aj v pôvodných pätnástich členských krajinách EÚ.⁵ HDP prepočítaný na paritu kúpnej sily a jedného obyvateľa sa v roku 2004 pohyboval od 55 % priemernej úrovne rozšírenej EÚ vo francúzskom regióne Guyane až po 302 % priemeru v najbohatšom regióne, ktorým je Inner London (Vnútorý Londýn). Celkovo má takmer pätina regiónov v európskej pätnástke HDP na obyvateľa vyšší ako 130 % priemeru rozšírenej EÚ. Pätina naopak má HDP nižší ako 85 % priemeru. Veľmi zaujímavý je v poslednom období aj vývoj úrovne HDP v jednotlivých regiónoch. Vývoj úrovne v najvyspelejších a najzaostalejších regiónoch dokumentujú tabuľky. V tabuľkách 1 a 2 uvádzame najbohatšie a najchudobnejšie regióny v roku 2004, a v tabuľkách 3 a 4 regióny s najväčším medziročným rastom a poklesom HDP v rokoch 1995 až 2004. Hodnoty v tabuľkách predstavujú indexovaný HDP na obyvateľa v regiónoch NUTS II všetkých 27 krajín EÚ prepočítaný podľa parity kúpnej sily, index 100 = priemer HPD v EÚ-25. Zaujímavé je sledovať vývoj HDP počas jednotlivých období v daných regiónoch.

PERSPEKTÍVY ZNIŽOVANIA DISPARÍT MEDZI REGIÓNMÍ EÚ

Štatistiky dokumentujú existujúce disparity medzi jednotlivými regiónmí EÚ. Znižovanie disparít je dlhodobý proces. Súvisí s rozvojom regiónov a rastom ich konkurencieschopnosti. Tento rozvoj má svoj primárny základ v samotnej aktivite aktérov v regióne. Práve subjekty v regióne musia vyvíjať snahu a vôľu a uskutočňovať rozvojové aktivity. Nástroje európskej regionálnej politiky sú len doplnkovým nástrojom a ich úlohou je podporovať strategicky riadené rozvojové aktivity.

Proces znižovania disparít vyžaduje dlhodobú strategickú koncepciu regiónu. Tú musia vytvoriť predovšetkým domáci regionálni aktéri. To znamená, že každý región môže mať iný spôsob, metódu ako zvyšovať konkurencieschopnosť. Prioritnou perspektívou však bude kombinácia tvorivého a strategicky orientovaného potenciálu v regiónoch s možnosťami, ktoré prináša využívanie prostriedkov z fondov EÚ. Znižovanie disparít prostredníctvom rastu konkurencieschopnosti bude založené na aktívnom prístupe regiónov – práve oni budú môcť vytvorením radiacích štruktúr a stratégie rozvoja uskutočňovať samotný rozvoj. Regionálna politika EÚ má svoje pravidlá, avšak pasívni prijímatelia pomoci nemajú šancu uspieť. Iba strategicky riadené regióny majú šancu kontinuálne rozvíjať svoju konkurencieschopnosť.

Nástroje zvyšovania konkurencieschopnosti i nástroje regionálnej politiky sú orientované jednoznačne – aby rast konkurencieschopnosti celej EÚ pomáhal rásť aj jednotlivým jej regiónom, a naopak – aby rast jednotlivých regiónov prispieval k rastu celej Európskej únie.

Skúmanie spokojnosti klienta v komerčnej banke

host. doc. Ing. Jaroslav Belás, PhD.
Ekonomická univerzita Bratislava

Počet klientov významne determinuje úspešnosť banky na trhu, jej rentabilitu a perspektívne takisto viac možností v konkurenčnom prostredí. Počet klientov banky závisí aj od toho, či sú so službami banky spokojní. Spokojnosť bankového klienta predstavuje kľúčový moment pri jeho hodnotení, či bude naďalej zákazníkom danej banky.

Spokojnosť zákazníka v banke môžeme definovať ako súhrn osobných pocitov, ktoré sú vyvolané rozdielom medzi jeho požiadavkami a vnímanou realitou pri kúpe bankových produktov a služieb na trhu. Tieto psychologické a sociálne faktory sú pomerne ťažko zmerateľné, výsledky realizovaných prieskumov sú náročné na interpretáciu a uplatnenie optimálnych manažérskych postupov.

Banky vo vlastnom záujme na základe rôznych parciálnych indikátorov sledujú spokojnosť svojich zákazníkov a najmä ich záujem zostať klientom banky a intenzívnejšie využívať bankové produkty a služby. Môže to byť počet sťažností, nárast, resp. pokles klientov, niektoré čiastkové poznatky pracovníkov pobočkovej siete a ústredia banky, atď. Možno predpokladať, že komplexné výskumy spokojnosti klientov nie sú bežnou praxou bánk, aj keď je zrejmé, že nie sú pre nich ani neznámou aktivitou.

V tomto príspevku sa venujeme problematike spokojnosti individuálneho klienta v komerčnej banke.

ZAHRAŇIČNÉ PRIESKUMY V OBLASTI SPOKOJNOSTI KLIENTOV

Výsledky niektorých zahraničných prieskumov upozorňujú na zaujímavé skutočnosti, resp. pohľady klientov na banky¹ a mohli by byť vhodnou inšpiráciou pre banky orientované na retail.

Podľa názorov klientov, ktorí sa zúčastnili zahraničných prieskumov, banky napr. nerozumejú ich požiadavkám, nechápu potreby svojich klientov, nie sú aktívne v predaji produktov, klienti sú pre banku neznámi a chcú mať pocit vážnosti v banke, atď.

Štúdie tiež ukázali, že zákazníci personál pobočiek často vnímajú ako neochotný a príliš vecný, zatiaľ čo klienti banky očakávajú priateľský prístup. Personál banky nie je schopný odpovedať na základné otázky a odkazuje s nimi klienta na odborníkov, ktorí však nie sú vždy v danej chvíli k dispozícii.

Rôzni autori uvádzajú rozličné faktory, ktoré sú dôležité pre spokojnosť klienta v banke. Napr. Grimes, J.² uvádza, že pre zákazníka sú dôležité tri faktory: pohodlie, bezproblémový servis a pocit byť vysoko hodnotený.

Gordon, M.³ uvádza tieto atribúty spokojnosti zákazníka: cenová konkurencia, flexibilnejšie produkty, vyššia kvalita bankových služieb, služby

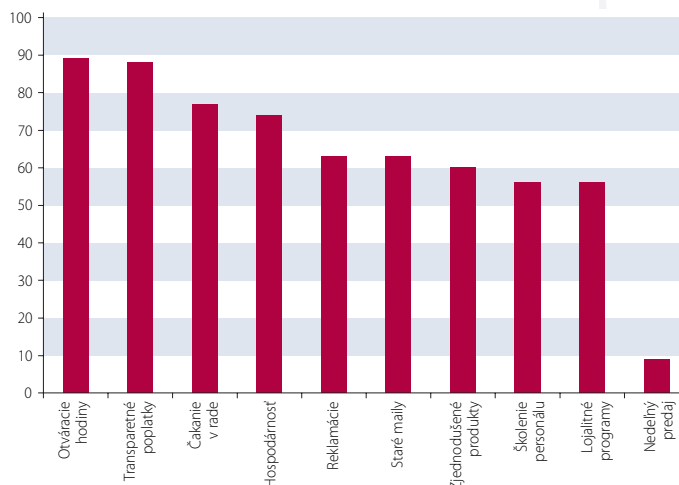
v režime 24 x 7 x 52, väčšia kontrola kvality služieb. Cap Gemini⁴ považuje za kľúčové prvky spokojnosti zákazníka dostupnosť bankových služieb a dobré ceny. Impact Plus uvádza, že 89 % klientov považuje za veľmi dôležité, aby zostali lokálne pobočky bánk otvorené, 88 % považuje za veľmi dôležité, aby banky neuplatňovali politiku skrytých poplatkov, 77 % požaduje skrátiť čakanie, 74 % považuje za dôležitý faktor vo svojej banke zlepšiť hospodárnosť, 63 % klientov prezentuje názor, že banka by mala lepšie vybavovať reklamácie, 63 % požaduje znížiť počet zasielaných starých mailov, 60 % chce zjednodušiť produkty, 56 % chce zlepšiť školenia pre personál, 56 % požaduje zaviesť lojalitné programy a len 9 % požaduje otvorenie pobočky v nedeľu.

Croxford, H.⁵ považuje za dominantné aspekty spotrebiteľského správania:

- služby zákazníkom – predstavujú druhú stranu skúseností zákazníka pri kontakte s bankou, zákazník hodnotí pohodlie, jednoduchosť,

- 1 Belás, J.: Retailové bankovníctvo – významná oblasť podnikania komerčných bánk, Biatic č. 10, 2007, str. 16–23.
- 2 International conference group: Branch banking into the 21st century, dokumentácia z konferencie, Londýn, 25.–26. 9. 1996.
- 3 International conference group: Branch banking into the 21st century, dokumentácia z konferencie, Londýn, 25.–26. 9. 1996.
- 4 Institute of economic affairs: The future of retail banking. Zborník z konferencie, 13.–14. 5. 1998, Londýn
- 5 Croxford, H. – Abramson, F. – Jablonowski, A.: The art of better retail banking, John Wiley & Sons, Ltd, Chichester, England, 2006, s. 95.

Graf 1 Kľúčové faktory spokojnosti klienta podľa Impact Plus

Zdroj: Impact plus.

6 One-size-fits-all. (Jedna veľkosť pre všetkých.)

7 Kašparovská, V. a kol.: Řízení obchodních bank – vybrané kapitoly. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 2006, s. 286.

rýchlosť, schopnosť banky riešiť jeho problémy a pružnosť banky pri poskytovaní služieb;

- obchodnú značku – ktorá sa transformuje do názoru zákazníka, že banke môže dôverovať a cíti sa v nej pohodlne, čo je osobitne dôležité pre vkladateľov, (rastúca regulácia podporuje dôveryhodnosť bankového sektora);
- produkty a služby – predstavujú tovary, ktoré banky predávajú svojim zákazníkom, (ešte stále existuje malé úsilie na strane bánk vytvárať produkty, ktoré v plnom rozsahu uspokojujú potreby jednotlivých trhových segmentov, resp. reagujú na udalosti v živote klientov)⁶;
- ceny – náklady pre banku predstavujú ceny pre klientov, ktoré môžu mať podobu úrokov alebo poplatkov.

Croxford, H. viackrát prezentuje názor, že banky v nedostatočnej miere sledujú potreby zákazníka vo vzťahu k jeho životným udalostiam, resp. potrebám. Tento názor môže mať i značná časť bankových klientov, pričom v názore na ceny služieb môže byť značne subjektívny. Problémom pre banku môže byť skutočnosť, že jej klienti vidia veľké rezervy v celkovej kvalite ponúkaných produktov, čo môže byť spôsobené subjektívnym pohľadom bankových zamestnancov a manažérov, ktorí tvrdia, že parametre produktov sú pre klienta výhodné. Klient banky si však môže myslieť opak.

Banky len veľmi neochotne priznávajú tento postoj, to znamená, že preferujú významne vlastné potreby pred potrebami klienta, pričom v mnohých parciálnych aktivitách ho nepriamo prezentujú (napr. účtovanie neopodstatnených poplatkov, rast úrokov a poplatkov zároveň, neochota zaviesť požadované služby, pretože sú v rozpore s predstavami banky – príkladom je cash back, t. j. výber hotovosti v obchodoch, snažia prispôbiť jeden produkt rozmanitým potrebám klientov, atď.)

Podľa prieskumu spoločnosti Brickstream existuje päť najdôležitejších faktorov spokojnosti klienta v pobočke banky: rýchla obsluha pri pokladnici banky, výhodné umiestnenie pobočky a dĺžka otváracích hodín, bezchybné služby banky, dostupnosť viacerých distribučných kanálov, štruktúra pobočky umožňujúca rýchlo vybaviť požiadavky klienta.

METODOLOGICKÉ ASPEKTY MERANIA

Sledovanie a meranie spokojnosti retailových zákazníkov predstavuje veľmi náročnú úlohu pre bankový manažment. Banka by mala pri meraní spokojnosti zákazníkov vychádzať z tejto postupnosti:⁷

- definovať zákazníka banky;
- definovať požiadavky svojich zákazníkov a znaky ich spokojnosti;
- vytvoriť dotazník na meranie spokojnosti zákazníkov;
- stanoviť veľkosť výberu;
- zvoliť metódu zberu údajov;
- vyhodnotiť údaje o spokojnosti zákazníkov.

Východiskovým bodom merania spokojnosti je proces ako definovať zákazníka, ktorého spo-

kojnosť chce komerčná banka merať. Klientom banky je ten ekonomický subjekt, ktorého vzťahy s bankou sú formálne upravené zmluvou. Avšak pokiaľ ide o meranie spokojnosti, významné miesto majú aj potenciálni klienti banky, to znamená tí, ktorých banka môže získať v budúcnosti. V procese zisťovania spokojnosti zákazníkov je vhodné orientovať sa na jednotlivé segmenty.

Požiadavku klienta banky môžeme definovať ako potrebu, ktorá by mala byť transformovaná do parametrov bankových produktov a služieb optimálnym spôsobom. Napríklad, ak klient má potrebu pravidelne platiť platby za nájomné, banka mu ponúkne trvalý príkaz a nežiada ho, aby neustále sledoval termín platby a dával podnet na úhradu platby. V tomto procese si banka definuje znaky spokojnosti klienta. Znaky spokojnosti klienta chápeme ako súbor merateľných a nemeateľných prvkov, ktorých splnenie znamená, že zákazník banky bude spokojný s kvalitou daného produktu. Pri definovaní znakov spokojnosti zákazníkov môžeme postupovať takto:

- metódou rozvoja znakov kvality – prieskum znakov kvality neuskutočňujeme reálnymi klientmi banky, ale využijeme schopnosti personálu banky. Táto metóda zároveň umožňuje personálu banky lepšie chápať očakávania zákazníka banky;
- metódou počúvania hlasu zákazníka – prieskum znakov kvality uskutočňujeme na reálnych klientoch banky, banky používajú diskusiu v ohniskových skupinách, priame rozhovory s klientmi, dotazníkovú metódu a metódu kritických udalostí.

Dôležitou aktivitou v tomto procese je príprava dotazníka pre klientov banky. Podstatným problémom je definovať otázky a správne ich usporiadať. Súbor otázok by mal obsahovať:

- otázky o celkovej spokojnosti klienta;
- otázky, týkajúce sa spokojnosti klienta s jednotlivými znakmi;
- otázky, týkajúce sa informácií o klientovi.

Platí pravidlo, že počet otázok by mal byť minimálny a ich formulácia by mala umožniť klientovi odpovedať tak, aby potom banka mohla kvantifikovať individuálnu spokojnosť klienta a priemernú mieru spokojnosti jednotlivých segmentov.

Správne usporiadanie dotazníka si vyžaduje stanoviť vhodnú štruktúru dotazníka. Dotazník by mal zahŕňať tieto časti:

- otázky súhrnného charakteru, ktoré predstavujú kľúč k poznaniu budúcich zvyklostí zákazníka na základe dnešného subjektívneho vnímania spokojnosti – táto časť dotazníka by mala obsahovať otázky, ktoré sa dotýkajú celkovej spokojnosti zákazníka v banke, budúcich zámerov o kúpe bankových produktov, možných odporúčaníach pre potenciálnych klientov;
- otázky zamerané na hodnotenie miery spokojnosti s jednotlivými znakmi – tieto otázky tvoria ťažiskovú časť dotazníka, z hľadiska využiteľnosti získaných údajov je vhodné definovať optimálny počet znakov, pretože v prípade príliš podrobného zisťovania banke hrozí minimálne odozva;

- segmentačné otázky – tieto poskytujú banke možnosť získať názory homogénnych skupín klientov vo vzťahu k spokojnosti.

Vzhľadom na veľký počet individuálnych klientov banky nemôžu vykonávať prieskumy spokojnosti u všetkých klientov a musia si definovať reprezentatívnu vzorku klientov, na ktorej dokážu prieskum uskutočniť. Definovanie reprezentatívnej vzorky klientov obsahuje tieto aktivity:

- stanovenie počtu respondentov;
- zaistenie reprezentatívnosti tohto počtu;
- stanovenie úrovne spoľahlivosti získaných údajov.

Dôležitý je výber metódy zberu údajov, ktorý determinujú:

- počet respondentov;
- výška rozpočtu na dotazníkovú akciu;
- technické možnosti externej agentúry;
- požiadavky na návratnosť dotazníkov.

Záverečnou fázou tohto procesu je vyhodnotenie získaných údajov o spokojnosti zákazníkov, ktoré je potrebné v maximálne možnej miere kvantifikovať, pretože takto získané údaje predstavujú kvalitné podklady pre rozhodovanie bankového manažmentu.

POZNÁMKY K PROBLEMATIKE MERANIA SPOKOJNOSTI KLIENTOV

- Spokojnosť zákazníka môžeme definovať ako súhrn osobných pocitov, ktoré sú vyvolané rozdielom medzi jeho požiadavkami a vnímanou realitou pri kúpe bankových produktov a služieb na trhu, vytvára ju zmes subjektívnych pocitov a vnemov, ktoré sú ťažko merateľné, a preto je tento proces veľmi náročný pre bankový manažment.
- V procese merania spokojnosti zákazníka, vzhľadom na to, že ho iniciuje a realizuje banka, je potrebné správne nastaviť priority v oblasti merania spokojnosti, to znamená zamerať sa na kľúčové segmenty, resp. kľúčové produkty.
- Proces merania spokojnosti zákazníka je potrebné modelovať tak, aby priniesol relevantné výsledky pre bankový manažment, vytvoril podmienky na vytváranie pozitívneho obrazu o banke v očiach existujúcich a potenciálnych klientov banky.
- Príprava a realizácia parciálnych aktivít musí byť v dostatočnej miere objektívna a sledovať cieľ merania spokojnosti zákazníka a nie meranie spokojnosti iných zúčastnených subjektov (externá agentúra, manažment, zamestnanci, atď.).
- Dôležitou fázou je optimálna implementácia získaných poznatkov do inovácie procesov a vzťahov dovnútra inštitúcie, ktorej nevyhnutným predpokladom je dôkladná znalosť vnútorných podmienok banky vo vzťahu k stratégii banky a uplatňovanej obchodnej politike.
- V procese merania spokojnosti zákazníka, vzhľadom na veľký počet indikátorov spokojnosti, resp. nespokojnosti, je potrebné správne analyzovať priority zo strany klienta, priradiť im zodpovedajúcu váhu, pretože každá banka je

špecifická, špecifickí môžu byť do istej miery aj jej zákazníci a predovšetkým ich potreby a požiadavky na kvalitu.

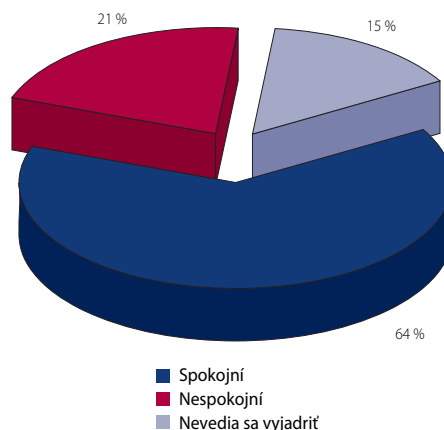
- Meranie spokojnosti zákazníkov je vhodné uskutočniť i pri zavedení nových spôsobov obsluhy zákazníka, prípadne pri iných významných zmenách v banke, napr. zavedení nových významných produktov, distribučných kanálov, uplatňovaní nových princípov cenovej politiky banky, atď.

PRIESKUM SPOKOJNOSTI KLIENTOV V BANKOVOM SEKTORE NA SLOVENSKU

V rámci grantu VEGA 1/2563/05 Ekonomická univerzita v Bratislave, Katedra bankovníctva a medzinárodných financií v spolupráci so študentmi Národohospodárskej fakulty uskutočnila prieskum spokojnosti klientov v bankách na Slovensku.

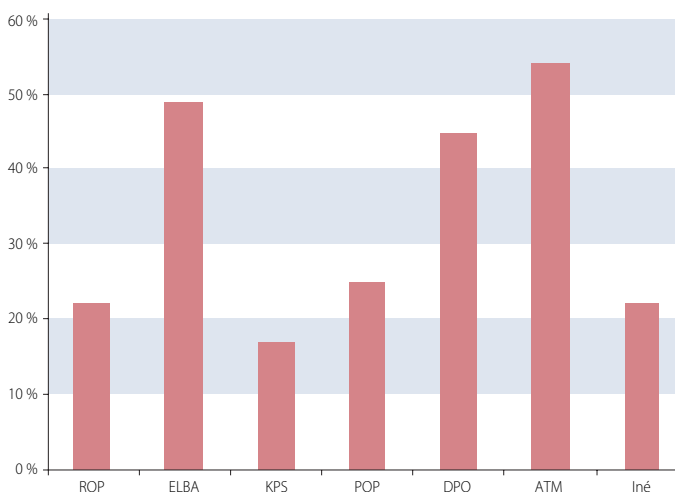
Pri spracovaní prieskumu sme vychádzali z výsledkov zahraničných prieskumov, pričom našim cieľom bolo porovnať výsledky v domácom pros-

Graf 2 Spokojnosť klientov

Zdroj: Autor.

Graf 3 Faktory spokojnosti klientov

Zdroj: Autor.

Vysvetlivky: rýchla obsluha v pobočke banky – ROP, možnosť využívať elektronické bankovníctvo – ELBA, kvalitné produkty a služby – KPS, pohodlná a príjemná obsluha v pobočke banky – POP, dostupnosť pobočky – DPO, rozvinutá sieť bankomatov – ATM, iné dôvody (kvalitné poradenstvo, služby bez poplatkov) – Iné

tredí s názormi niektorých zahraničných autorov.

Prieskumu sa zúčastnilo 298 respondentov. Z celkového počtu respondentov 64 % uviedlo, že sú spokojní s poskytovanými bankovými produktmi a službami, 21 % respondentov nie je spokojných a 15 % sa k tejto otázke nevedelo vyjadriť.

Najväčšiu spokojnosť priradili respondenti (mali možnosť viacerých odpovedí) dostupnosti bankových produktov a služieb: rozvinutá sieť bankomatov (54 %), možnosť využívať elektronické bankovníctvo (49 %), dostupnosť pobočky (45 %). Ďalšie faktory spokojnosti boli: pohodlná a príjemná obsluha v pobočke banky (25 %), rýchla obsluha v pobočke banky (22 %), kvalitné produkty a služby (17 %), iné dôvody (kvalitné poradenstvo, služby bez poplatkov) – 21 %.

Najväčšiu nespokojnosť respondenti prejavili s cenou bankových produktov a služieb (59 %) a s pomalou obsluhou v pobočke banky (36 %). Ďalšie faktory nespokojnosti klientov boli: neosobný prístup (16 %), nízka akceptácia potrieb zákazníkov (11 %), nekvalitné elektronické bankovníctvo (8 %), zlá dostupnosť pobočky (8 %), iné dôvody (nízke úroky, zmena poplatkov bez vedomia sporiteľa, zlá dostupnosť bankomatov, poskytnutie debetu na bežnom účte bez predchádzajúceho požiadania klienta, nekompetentný prístup zamestnancov atď.) – 6 %.

Zaujímalo nás, ako sa cítia byť cenení zákazníci bánk v Slovenskej republike. Na otázku – Poznájú Vás pracovníci banky? – 31 % respondentov uviedlo, že ich pracovníci banky poznajú, 50 % uviedlo, že ich pracovníci banky nepoznajú a 19 % to nevedelo posúdiť. Na otázku, či sa banka zaujíma o riešenie ich finančných problémov, alebo im chce iba niečo predat 33 % respondentov uviedlo, že záujmom banky je iba predat produkt

a zarobiť, 30 % respondentov uviedlo, že banka sa občas zaujíma o riešenie ich finančných problémov, 16 % respondentov si myslí, že banka sa o to vôbec nezaujíma, len 4 % respondentov tvrdia, že banka sa veľmi zaujíma o ich finančnú situáciu a 17 % respondentov to nevedelo posúdiť.

Na otázku – Ako sa cítite pri návšteve banky? – 58 % respondentov uviedlo, že prostredie banky pôsobí serióznym dojmom, 17 % respondentov uviedlo, že pracovníci banky im chcú poradiť a pomôcť, 13 % respondentov sa pri návšteve banky necíti príjemne, 8 % respondentov si myslí, že by sa pracovníci banky mohli správať slušnejšie a 4 % respondentov uviedli iný pocit (personál plní len konkrétne požiadavky klienta, nič viac, personál nemá na klienta dostatok času, personál nezodpovedá na všetky otázky o produktoch, nekompetentnosť zamestnancov, závisí od pracovníkov pobočky, neutrálny pocit, skostnatený, formálny pocit, žiadny pocit).

Na základe prezentovaných výsledkov výskumu možno naznačiť parciálne závery:

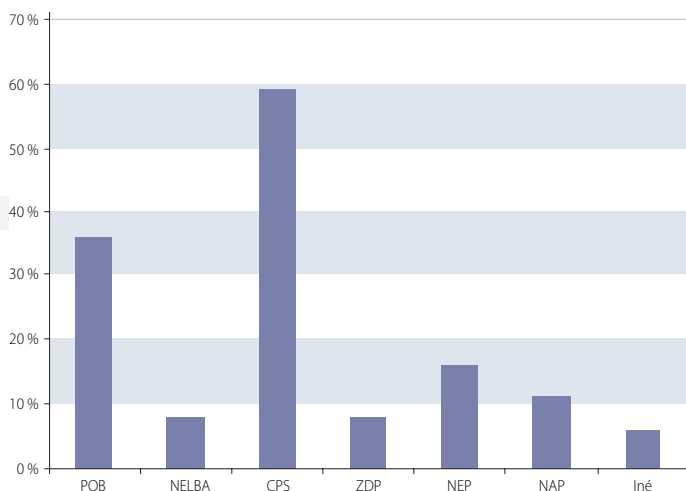
- Jasnú nespokojnosť s poskytovanými bankovými produktmi a službami prejavilo len 21 %, čo možno hodnotiť ako pomerne priaznivú správu pre bankový sektor.
- Respondenti v prieskume jednoznačne pozitívne oceňujú predovšetkým dostupnosť bankových produktov a služieb prostredníctvom vybudovanej siete bankomatov a ponúkaných služieb elektronického bankovníctva.
- Jednoznačnú nespokojnosť vyjadrili bankovní klienti na adresu vysokých cien produktov a služieb, značná kritika bola venovaná spôsobu vybavenia klienta v pobočke banky, kde 36 % respondentov sa sťažovalo na pomalú obsluhu v pobočke a 16 % uviedlo ako dôvod nespokojnosti neosobný prístup personálu.
- V rámci prieskumu sme zistili aj iné zaujímavé skutočnosti: len 50 % opýtaných uviedlo, že ich poznajú pracovníci banky, 60 % respondentov uviedlo, že pracovník banky im iba zriedka ponúkne zaujímavý produkt, iba 24 % respondentov uviedlo, že využíva viac než 2 bankové produkty a iba 4 % respondentov jednoznačne potvrdilo názor, že banka sa veľmi zaujíma o ich finančnú situáciu, ale až 33 % uviedlo názor, že banka chce iba predat produkt a zarobiť.

Výsledky prieskumu spokojnosti klientov bánk v Slovenskej republike, ktorý uskutočnila Ekonomická univerzita v Bratislave je potrebné, podobne ako aj iné prieskumy, interpretovať pomerne opatrne, pretože pravdepodobne nevyjadrujú presne názory verejnosti na túto pomerne náročnú oblasť bankovníctva.

Význam podobných prieskumov spočíva predovšetkým v tom, že slúžia ako podklad pre analýzu bankového manažmentu, prípadne môžu upozorniť na kritické miesta v riadení kvality bankových produktov a služieb vo vzťahu ku konkrétnej banke, resp. definovať ťažiskové oblasti, na ktoré sa má bankový menežment sústrediť v budúcnosti.

V každom prípade však môžu predstavovať námet na zamyslenie.

Graf 4 Faktory nespokojnosti klientov

Zdroj: Autor.

Vysvetlivky: pomalá obsluha v pobočke banky – POB, nekvalitné elektronické bankovníctvo – NELBA, cena bankových produktov a služieb – CPS, zlá dostupnosť pobočky – ZDP, neosobný prístup – NEP, nízka akceptácia potrieb zákazníkov – NAP, iné dôvody (nízke úroky, zmena poplatkov bez vedomia sporiteľa, zlá dostupnosť bankomatov, poskytnutie debetu na bežnom účte bez predchádzajúceho požiadania klienta, nekompetentný prístup zamestnancov atď.) – Iné.

Čo si myslia občania o zavedení eura?

Zavedenie spoločnej meny euro na Slovensku predpokladá nielen dostatočnú pripravenosť v oblasti hospodárstva, ale takisto aj verejnosti. Informačná a komunikačná stratégia o zavedení eura, ktorá je spracovaná v Národnom pláne zavedenia eura v SR, podrobnejšie rozoberá organizáciu informačnej kampane, jej financovanie, ciele a nástroje. Komunikačná stratégia sa venuje aj problematike dôvery verejnosti k zavedeniu eura. Informovanosť verejnosti v procese prechodu na euro zohráva kľúčovú úlohu najmä v súvislosti s obavami verejnosti pokiaľ ide o nárast cien. Tento jav zaznamenali aj v iných členských štátoch, ktoré sa pripravovali na vstup do eurozóny. Spotrebiteľské vnímanie rastu cien bolo považované za jedno z negatív prechodu na menu euro v roku 2002, pričom najzreteľnejšie bolo v krajinách, kde boli obyvatelia málo informovaní o eure. Komunikačná stratégia v SR počíta s priebežným monitorovaním a pravidelnými prieskumami verejnej mienky.

Ústav pre výskum verejnej mienky pri ŠÚ SR (ÚVVM ŠÚ SR) koncom minulého roka na reprezentatívnej vzorke 1113 respondentov zisťoval názory slovenskej verejnosti na jednotlivé aspekty prijatia eura.¹ Za hlavné oblasti zisťovania zvolil tieto zložky komunikácie: zdroj informácií (kto má komunikovať), obsah informácií (čo sa má komunikovať), forma informácií (v akej podobe majú byť informácie komunikované), preferovaný komunikačný kanál (ako sa má komunikovať). Tieto oblasti doplnil o subjektívne hodnotenie (spätnú väzbu), pričom zisťoval najmä reflexiu objemu komunikovaných informácií, ich kvalitu, a či sú s nimi prijímatelia spokojní. Taktiež zisťovali názory verejnosti na zavedenie spoločnej meny euro na Slovensku, resp. v čom vidia občania prínos i nevýhody blížiaceho sa zavedenia eura.

ZDROJE INFORMÁCIÍ O ZAVEDENÍ EURA

Informačná kampaň pred prijatím eura by mala zabezpečiť, aby sa informácie týkajúce sa vzhľadu a ochranných znakov nového platidla, výhod a nevýhod zavedenia eura, duálneho oceňovania a obehu, ako aj mnohých ďalších otázok súvisiacich so zmenou meny, dostali v zrozumiteľnej podobe k čo možno najväčšiemu počtu občanov Slovenskej republiky.

Prvým cieľom realizovaného prieskumu bolo zistiť, kto by mal byť nositeľom informácií, resp.

kto by mal informovať verejnosť o zavedení eura v Slovenskej republike. Oslovení občania dostali zoznam v subjektov, z ktorého si mohli vybrať viac odpovedí a mohli doplniť i vlastnú.

Viac ako tri pätiny respondentov takéto informácie očakávajú od médií a necelé tri pätiny chcú, aby o zavedení eura informovalo ministerstvo financií. Viac ako dve pätiny opýtaných predpokladajú, že tieto informácie by mala podávať Národná banka Slovenska a približne tretina účastníkov prieskumu túto úlohu spája so splnomocnencom vlády pre zavedenie eura (graf 1).

Médiá ako najdôležitejší zdroj informácií o zavedení eura uvádzali častejšie, ako je priemer za celé Slovensko, podnikatelia (68 %), ostatní ekonomicky neaktívni (74 %) a z hľadiska územnosprávneho členenia Slovenska obyvatelia Prešovského kraja (69 %).

Od ministerstva financií očakávajú informácie o eure vo vyššej miere ako je priemer za celé Slovensko z hľadiska najvyššieho dosiahnutého vzdelania držiteľa vysokoškolských diplomov (60 %), respondenti z miest s počtom nad 100 tisíc obyvateľov (63 %) a v optike administratívneho členenia Slovenska oslovení zo Žilinského kraja (64 %).

Národnú banku Slovenska ako najvhodnejšieho nositeľa informácií o vstupe do eurozóny priorizovali predovšetkým respondenti vo veku 40 až

¹ Publikujeme časť informatívnej správy z prieskumu verejnej mienky Názory občanov na zavedenie spoločnej meny euro. Prieskum robil Ústav pre výskum verejnej mienky pri Štatistickom úrade SR.

METODIKA PRIESKUMU

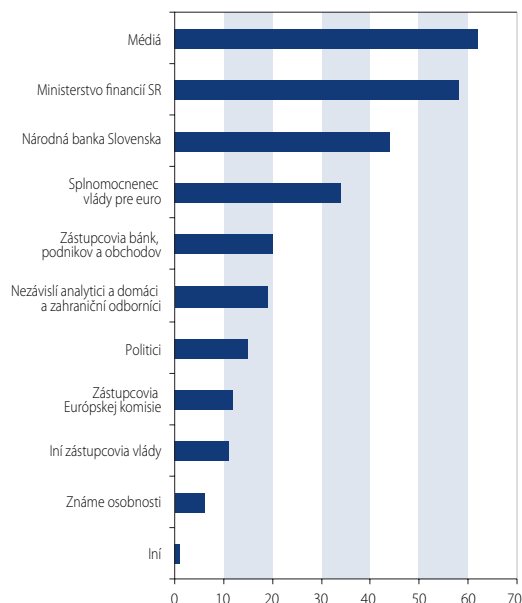
Školení externí spolupracovníci Ústavu pre výskum verejnej mienky – anketári – využívali techniku štandardizovaného rozhovoru. Prieskum sa podľa jednotnej medzinárodnej metodiky zameriaval na osoby 18 ročné a staršie. Základný súbor tvorilo 4 255 128 dospelých (18 a viac ročných) obyvateľov SR, t. j. 78,96 % z vyše piatich mil. obyvateľov SR. Z terénu sa vrátilo 1113

dotazníkov, čo predstavuje návratnosť 96,28 %. Jeden respondent „reprezentuje“ 3823 obyvateľov SR zo sledovaného základného súboru populácie SR vo veku 18 a viac rokov.

Pri uvažovanej 5 % úrovni významnosti sa potvrdila reprezentatívnosť výberového súboru podľa kvótových znakov pohlavie, vek, vzdelanie, národnosť, veľkostná skupina obce a kraj.

Graf 1 Kto by mal podľa vás informovať verejnosť o zavedení eura na Slovensku? (údaje v %)

Zdroj: ÚVVM ŠÚ SR.

Poznámka: Vzhľadom na možnosť viacerých odpovedí súčet percent presahuje 100.

49 rokov (50 %), vysokoškolsky vzdelaní účastníci prieskumu (58 %), podnikatelia (51 %) a oslovení z najväčších miest s počtom nad 100 tisíc obyvateľov (56 %). Splnomocnenca vlády pre zavedenie eura uvádzali častejšie, ako je celoslovenský priemer, opäť vysokoškolsky vzdelaní opýtaní (46 %), kvalifikovaní robotníci (40 %), respondenti z Bratislavy a Košíc (45 %), ako aj účastníci prieskumu z Bratislavského (42 %) a Košického kraja (40 %).

OBSAH INFORMÁCIÍ

Vhodný obsah a adresnosť informácií je kľúčovým prvkom dobrej informačnej kampane. Cie-

ľom kampane je čo najefektívnejšie poskytnúť čo možno najväčší rozsah informácií. Ďalším cieľom prieskumu bolo preto identifikovať, ktoré informácie najviac zaujímajú občanov Slovenskej republiky v súvislosti so zavedením eura. Otázka respondentom znela: Aké informácie v súvislosti so zavedením eura na Slovensku chcete získať?, pričom opýtaní mali možnosť vybrať tri z ponúkaných možností. Frekvenciu jednotlivých odpovedí uvádza aj s ich vývojom v čase tabuľka 1.

V prvom rade by respondenti chceli získať informácie o vplyve zavedenia eura na ceny tovarov a služieb. Túto dlhodobu najfrekventovanejšiu možnosť zvolili takmer dve tretiny (63 %) respondentov. Preferencie tejto odpovede zaznamenali oproti máju 2007 nárast o 20 percentuálnych bodov, pričom ide o najväčší nárast spomedzi sledovaných variánt. Takto odpovedali častejšie v porovnaní s celoslovenským priemerom hlavne oslovení z miest nad 100 000 obyvateľov a respondenti z Bratislavského a Prešovského kraja. Naopak, zriedkavejšie ako v celoslovenskom priemere túto odpoveď uvádzali ľudia so základným vzdelaním, veková skupina nad 60 rokov, a teda aj dôchodcovia, ako i obyvatelia Trenčianskeho a Nitrianskeho kraja.

Rovnako ako v máji 2007, druhou najčastejšie požadovanou informáciou bolo vysvetlenie vplyvu zavedenia eura na domáci rozpočet, konkrétne, ako sa zmenia platy a príjmy po zavedení eura, pričom túto odpoveď uviedla skoro polovica (45 %) respondentov. Voľba tohto variantu sa mierne zvýšila, nárast oproti máju 2007 predstavuje 2 percentuálne body. Tieto informácie najčastejšie požadovali najmladší (18 až 29 roční), veková kategória 40 až 49 ročných a socio-profesijná skupina zamestnancov a kvalifikovaných robotníkov. Najmenej sa o to zaujímali podnikatelia a živnostníci, dôchodcovia a veková skupina nad 60 rokov.

Tab. 1 Aké informácie v súvislosti so zavedením eura na Slovensku chcete získať? (údaje v %)

	Máj 2006	November 2006	Máj 2007	November 2007
Vplyv na úroveň cien tovarov a služieb	47	52	43	63
Ako sa zmenia platy a príjmy	41	43	43	45
Výhody a nevýhody zavedenia eura	38	37	34	36
Aký bude konverzný kurz pri výmene koruny	32	34	35	30
Vplyv na ekonomickú situáciu našich domácností	30	32	27	28
Spôsob prepočtu dôchodkov	25	23	23	20
Spôsob výmeny slovenskej koruny za euro	15	15	17	18
Vplyv na hospodárstvo Slovenska	15	15	12	15
Harmonogram zavedenia eura	7	7	8	8
Vzhľad a ochranné prvky nových bankoviek a mincí	2	3	3	3
Iná odpoveď	1	0	0	0
Žiadne (vrátane odpovede „neviem“)	4	4	4	1

1) Vzhľadom na možnosť viacerých odpovedí súčet percent presahuje 100.

2) V novembri 2007 sa zmenila podoba dvoch variánt odpovedí v súčasnosti „harmonogram (jednotlivé kroky) zavedenia eura“, predtým „postupnosť zavedenia eura na Slovensku“ a v súčasnosti „vzhľad a ochranné prvky nových bankoviek a mincí“ predtým „podoba nových bankoviek a mincí“.

Zdroj: ÚVVM ŠÚ SR

Viac ako tretina opýtaných, presnejšie 36%, si želá vysvetliť výhody a nevýhody zavedenia eura. Táto odpoveď je tretou najfrekventovanejšou, pričom za 6 mesiacov vzrástla o 2 percentuálne body. V porovnaní s celoslovenským priemerom bola táto požiadavka častejšie zastúpená v socio-profesijnej skupine podnikateľov a živnostníkov, vo vekovej skupine 30 až 39 ročných, v Bratislavskom kraji, zriedkavejšie ju uvádzala veková skupina nad 60 rokov a obyvatelia Banskobystrického kraja. Ďalšou požadovanou informáciou v poradí je konverzný kurz pri výmene koruny. Tento variant odpovede zaznamenal oproti máju 2007 najväčší pokles, a to o 5 percentuálnych bodov, keď si ho zvolilo 30% opýtaných. Zaujímá najmä vysokoškolsky vzdelaných respondentov, podnikateľov a živnostníkov a respondentov z miest nad 100 000 obyvateľov. Zriedkavejšie sa vyskytuje v odpovediach ľudí so základným vzdelaním a ľudí nad 60 rokov, a taktiež dôchodcov. Na ďalších miestach sa umiestnili v poradí podľa frekvencie výskytu odpovede vplyv na ekonomickú situáciu našich domácností 28% (nárast o 2 percentuálne body), spôsob prepočtu dôchodkov 20% (pokles o 3 percentuálne body), spôsob výmeny slovenskej koruny za euro 18% (nárast o 1 percentuálny bod), vplyv na hospodárstvo Slovenska 15% (nárast o 3 percentuálne body), harmonogram zavedenia eura na Slovensku 8% (bez zmeny oproti máju 2007) a nakoniec vzhľad a ochranné prvky nových bankoviek 3% (taktiež bez zmeny) ako informácia s doteraz vždy najnižšou mierou naliehavosti. Za zaujímavý možno pokladať trojbodový pokles zastúpenia odpovede nechcem získať žiadne informácie z májových 4% na aktuálne 1% respondentov. Tento stav potvrdzuje súčasný „hlad“ po informáciách a potrebu informačnej kampane o zavedení eura na Slovensku.

KOMUNIKAČNÉ KANÁLY

Zvoliť správne informačné kanály predstavuje ďalší dôležitý aspekt ovplyvňujúci úspech pripravovanej informačnej kampane. Cieľom ďalšej časti prieskumu preto bola konkretizácia najvhodnejších informačných kanálov pre informovanie o zavedení eura. Deväť z desiatich oslovených by chceli informácie o eure získať z televízie, viac ako tri pätiny prostredníctvom dennej tlače. Štvrtým najčastejšie uvádzaným médiom boli informačné letáčky distribuované do poštových schránok. Všetky odpovede respondentov prináša graf 2. Z hľadiska sledovaných socio-demografických charakteristík respondentov neboli zaznamenané výraznejšie rozdiely v želaní, aby kľúčovým kanálom sprostredkujúcim informácie o pripravovanom zavedení eura na Slovensku bola televízia.

Dennú tlač, ako druhé najviac preferované médium slúžiace informovaniu o problematike zavedenia eura, prioritizovali vo zvýšenej miere, oproti priemeru za celé Slovensko, respondenti vo veku 30 až 39 rokov (66%), 50 až 59 rokov (68%), s najvyšším ukončeným stredoškolským (68%) a vysokoškolským vzdelaním (70%), podni-

katelia, zamestnanci (zhodne po 67%) a účastníci prieskumu z Prešovského kraja (74%).

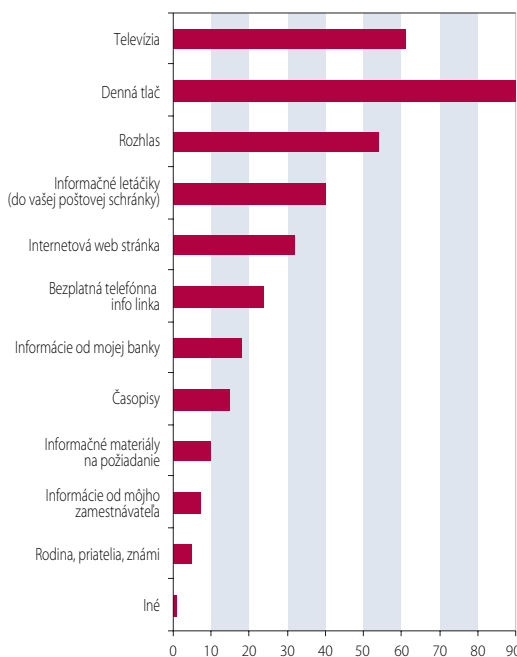
Využívať rozhlas si vo zvýšenej miere želajú najstarší oslovení vo veku 60 a viac rokov (65%), so stredným vzdelaním bez maturity (60%) a respondenti žijúci v mestách s počtom od 50 tisíc do 100 tisíc obyvateľov (61%). Z hľadiska administratívneho členenia Slovenska rozhlas najčastejšie uvádzali účastníci prieskumu z Prešovského kraja (74%).

Informačné letáčky do poštových schránok by ako médium informovania o zavedení eura uprednostnili častejšie ako je celoslovenský priemer kvalifikovaní robotníci (46%), dôchodcovia (45%) a obyvatelia Prešovského kraja (46%). Špecializovaný web stránku ako najvhodnejší komunikačný kanál vo zvýšenej miere, oproti priemeru za celé Slovensko, uvádzali respondenti vo veku 18 až 24 rokov (47%), 25 až 29 rokov (46%), 30 až 39 rokov (45%) a 40 až 49 rokov (38%), oslovení s úplným stredoškolským (42%) a vysokoškolským vzdelaním (51%), podnikatelia (53%), zamestnanci (47%), opýtaní z miest nad 100 tisíc obyvateľov (41%) a účastníci prieskumu z Trnavského kraja (39%).

REFLEXIA POSKYTOVANÝCH INFORMÁCIÍ

Informačná kampaň by mala pružne reagovať na výsledky prieskumov verejnej mienky tak, aby čo najlepšie plnila svoj cieľ. Túto reflexiu Ústav pre výskum verejnej mienky pri Štatistickom úrade SR zisťoval otázkou: Uvedte, či ste zaznamenali za posledné 3 mesiace zvýšené množstvo informácií o jednotlivých oblastiach. Frekvenciu odpovedí na

Graf 2 Prostredníctvom akých informačných kanálov by ste chceli byť informovaní o problematike zavedenia eura? (údaje v %)

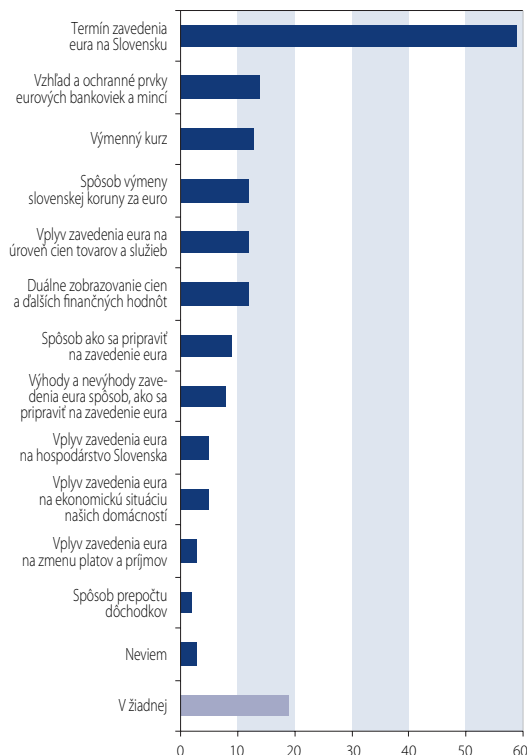

Zdroj: ÚVVM ŠÚ SR.

Poznámka: Vzhľadom na možnosť viacerých odpovedí súčet percent presahuje 100.

Graf 3 Oblasti so zaznamenaným zvýšeným množstvom informácií (údaje v %)

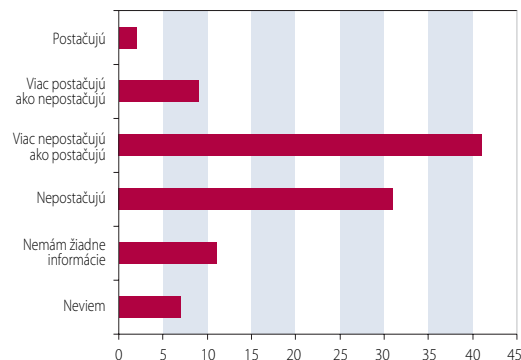
Zdroj: ÚVVM ŠÚ SR.

Poznámka: Vzhľadom na možnosť viacerých odpovedí súčet percent presahuje 100.

túto otázku prezentuje graf 6. Za posledné 3 mesiace (august, september, október 2007 – pozn. red.) zvýšené množstvo informácií o termíne zavedenia eura na Slovensku zaznamenali takmer tri pätiny respondentov, čím sa táto informácia stala najkomunikovanejšia. V porovnaní s priemerom častejšie túto odpoveď uvádzali opýtaní s vysokoškolským vzdelaním, ďalej podnikatelia, obyvatelia Nitrianskeho a Košického kraja a respondenti z miest nad 100 000 obyvateľov. Oproti celoslovenskému priemeru tento variant volili zriedkavejšie oslovení z vekovej kategórie nad 60 rokov, dôchodcovia, ako aj ľudia so základným vzdelaním a obyvatelia Žilinského kraja.

Zvýšený výskyt piatich nasledujúcich tém si všimol vždy jeden zo siedmich až ôsmich respondentov: vzhľad a ochranné prvky eurových bankoviek a mincí (14%), výmenný kurz (13%), spôsob výmeny slovenskej koruny za euro, vplyv zavedenia eura na úroveň cien tovarov a služieb a duálne zobrazovanie cien a ďalších finančných hodnôt (všetky tri zhodne po 12%). Tieto odpovede sa častejšie ako je celoslovenský priemer vyskytovali v prípade opýtaných s vysokoškolským vzdelaním, pokiaľ ide o vzhľad a ochranné prvky bankoviek, duálneho zobrazovania cien a vplyv zavedenia eura na úroveň cien odpovedali kladne aj podnikatelia a živnostníci, a tiež respondenti z miest nad 50 000 obyvateľov. Takmer jedna desatina respondentov (9%) zaznamenala vo zvýšenom množstve informácie o spôsobe, ako sa pripraviť na zavedenie eura. Najčastejšie ich

Graf 4 Je k dispozícii dost informácií o problematike zavedenia eura? (údaje v %)

Zdroj: ÚVVM ŠÚ SR.

registrovali obyvatelia Trenčianskeho kraja a vysokoškolsky vzdelaní, naopak podpriemerne boli informovaní 60 a viac roční respondenti.

Osem percent respondentov si všimlo zvýšený výskyt vysvetlení výhod a nevýhod zavedenia eura, zhodne po 5% dosiahli informácie o vplyve zavedenia eura na hospodárstvo Slovenska a o vplyve zavedenia eura na ekonomickú situáciu našich domácností. S väčším množstvom informácií o vplyve zavedenia eura na zmenu plátov sa stretli 3% účastníkov prieskumu a informácie o spôsobe prepočtu dôchodkov boli zaznamenané v 2% prípadov. Pri týchto variantoch odpovedí neboli podľa sledovaných socio-demografických znakov zaznamenané významnejšie rozdiely.

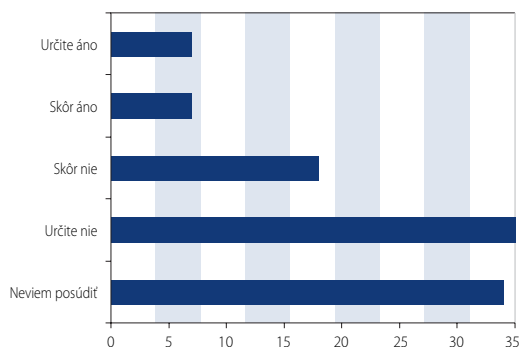
Odpoveď – V žiadnej zo spomínaných oblastí sme nezaznamenali zvýšené množstvo informácií – uviedlo 19% respondentov. Tento druhý najviac zastúpený variant možno interpretovať buď ako negradujúci objem informácií smerujúci k recipientom alebo ako nízky objem v porovnaní s narastajúcim dopytom po informáciách súvisiacich so zavedením eura na Slovensku. Túto odpoveď častejšie ako je celoslovenský priemer uvádzali ľudia s vekom nad 60 rokov a dôchodcovia, respondenti maďarskej národnosti a taktiež respondenti s najnižším vzdelaním. Naopak menej často takto odpovedali vysokoškolsky vzdelaní, zamestnanci, podnikatelia a živnostníci a obyvatelia Bratislavy a Košíc.

Dôležitou otázkou však nie je len množstvo poskytovaných informácií, ale aj či majú recipienti dostatok informácií, či im postačujú. Frekvenciu jednotlivých odpovedí uvádza graf 4.

Viac ako dve pätiny respondentov (41%) deklarujú, že im informácie o plánovanom nahradení slovenskej koruny eurom nepostačujú. Odpoveď viac nepostačujú ako postačujú zvolila takmer tretina opýtaných (31%). Súčet týchto dvoch variantov odpovedí predstavuje 72% výberového súboru. Takmer desatina respondentov (9%) uviedla, že nemá žiadne informácie. Tieto varianty odpovedí zvolilo spolu 81% respondentov a pre túto časť populácie možno konštatovať nedostatočnú nasýtenosť informáciami o problematike zavedenia eura. O niečo viac ako desatina respondentov (11%) odpovedala, že informácie, ktoré majú, im

Graf 5 Považujete informácie o zavedení eura, ktoré sa k vám dostávajú za užitočné? (údaje v %)

Zdroj: ÚVVM ŠÚ SR.

viac postačujú ako nepostačujú a 7 % opýtaných uviedlo, že informácie im postačujú. Spolu tieto dva varianty odpovedí reprezentujú 18 % populácie, ktorá má pocit, že má dostatok informácií.

Odpoveď – Informácie mi postačujú alebo skôr postačujú ako nepostačujú – uvádzali častejšie ako je celoslovenský priemer hlavne vysokoškolsky vzdelaní a respondenti z Bratislavského a Trenčianskeho kraja. Menej často túto odpoveď uviedli opýtaní maďarskej národnosti, so základným alebo učňovským vzdelaním, 60 a viac roční a dôchodcovia. Výrok – Informácie mi skôr nepostačujú ako postačujú alebo nepostačujú – uvádzali častejšie ako celoslovenský priemer obyvatelia Trnavského kraja. Menej často respondenti z Bratislavského a Trenčianskeho kraja a taktiež opýtaní z miest nad 100 000 obyvateľov, ako aj respondenti so základným vzdelaním alebo maďarskej národnosti. Nemám žiadne informácie – tak najčastejšie odpovedali opýtaní maďarskej národnosti, respondenti so základným najvyššie dosiahnutým vzdelaním a 60 a viac roční a dôchodcovia. Naopak najmenej často takto odpovedali vysokoškolsky vzdelaní, podnikatelia a živnostníci a opýtaní z miest väčších ako 100 000 obyvateľov.

Postupne klesá počet tých, ktorí deklarujú, že informácie o zavedení eura, ktoré majú, im vcelku postačujú. Analogicky podiel tých, ktorým informácie vcelku nepostačujú sa zväčšuje. Tento trend je v poslednom polroku ešte výraznejší. V októbri 2004 bolo viac tých, ktorým informácie vcelku postačovali než tých, ktorým vcelku nepostačovali. V máji 2006 sa tento pomer obrátil a 45 % respondentov sa vyjadrilo, že informácie im vcelku nepostačujú oproti 35 %, ktorým informácie vcelku postačovali (rozdiel 10 percentuálnych bodov). Práve v tomto období klesol aj podiel odpovede – Neviem –, ktorá by mohla v tomto prípade znamenať ambivalentný postoj. Problematika eura teda začala v máji 2006 verejnosť viac zaujímať.

V novembri 2006 bol podiel spomínaných skupín takmer vyrovnaný (42 % tých, ktorým informácie vcelku nepostačujú ku 37 % tých, ktorým informácie vcelku postačujú, rozdiel predstavuje 5 percentuálnych bodov). V období medzi novembrom 2006 a májom 2007 sa vzdialenosť medzi spomínanými dvoma skupinami zvýšila na 18 percentuálnych bodov a o pol roka neskôr, pri poslednom zisťovaní vzrástol rozdiel na 54 percentuálnych bodov.

Tento trend zväčšujúceho sa rozdielu medzi saturovanými informáciami a potrebou saturovať ich tými, ktorým nepostačujú, potvrdzuje narastajúcu aktuálnosť problému zavedenia eura na Slovensku a potrebnosť informačnej kampane, a to aj napriek tomu, že sa postupne znižuje podiel občanov deklarujúcich absenciu akýchkoľvek informácií o problematike zavedenia eura na Slovensku. Podiel respondentov, ktorí nemali žiadne informácie, sa udržal v období medzi októbrom 2004 až novembrom 2006 na úrovni okolo 18 %. Od novembra 2006 postupne klesá a v súčasnosti predstavuje približne jednu desatinu obyvateľstva (9 %). Možno teda povedať, že dopyt po informáciách má rastúci trend a problematika zavedenia eura na Slovensku je v očiach verejnosti vysoko aktuálna.

SUBJEKTÍVNE POSÚDENIE UŽITOČNOSTI INFORMACÍ

Subjektívne posúdenie užitočnosti prijímaných informácií môže ich poskytovateľovi napovedať, aká je kvalita informácií, ktoré distribuuje. Na základe tohto je vhodné flexibilne upravovať ich obsah a tým zabezpečiť čo najvyššiu účinnosť kampane.

Graf 5 prezentuje frekvenciu odpovedí na otázku: Považujete informácie, ktoré sa k vám dostávajú za užitočné?

Viac ako dve tretiny respondentov (69 %) považujú informácie o zavedení eura, ktoré sa k nim dostávajú, za užitočné alebo skôr užitočné. Tieto varianty odpovedí volili častejšie ako je celoslovenský priemer najmä respondenti vo veku od 18 do 29 rokov, respondenti s vysokoškolským vzdelaním a z miest nad 100 000 obyvateľov, a taktiež z Banskobystrického, Prešovského a Bratislavského kraja. Asi jedna štvrtina respondentov (25 %) zvolila odpoveď – určite nie alebo skôr nie. Išlo predovšetkým o nezamestnaných, obyvateľov Žilinského kraja, ako aj o dôchodcov a ľudí vo veku nad 60 rokov. Dá sa konštatovať, že so stúpajúcim vekom klesá pozitívne hodnotenie užitočnosti informácií o zavedení eura. So stúpajúcim vzdelaním toto hodnotenie vzrastá.

Užitočnosť informácií nevedelo posúdiť 7 % respondentov, pričom išlo hlavne o nezamestnaných a ľudí s vekom nad 60 rokov.

Názory na zavedenie eura na Slovensku

Agentúra FOCUS uskutočnila v dňoch 29. 1. – 5. 2. 2008 prieskum verejnej mienky. Výberovú vzorku tvorilo 1038 respondentov, ktorí reprezentujú populáciu SR vo veku nad 18 rokov. Respondentov sa pýtala na ich názor na zavedenie eura na Slovensku. Predchádzajúce prieskumy agentúry FOCUS potvrdili takmer 100 % informovanosť obyvateľov Slovenska o skutočnosti, že od roku 2009 má na našom území dôjsť k zrušeniu slovenskej koruny a prechodu na spoločnú európsku menu euro (v apríli 2007 až 97 % opýtaných uviedlo, že sú o tejto skutočnosti informovaní). Februárový prieskum sa zamerlal na otázky súvisiace s hodnotením prechodu na spoločnú menu euro, dôvody odmietavého postoja k prechodu na euro a na mieru informačnej saturácie obyvateľov informáciami o eure.¹

¹ Spracované podľa tlačovej správy, ktorú agentúra Focus publikovala dňa 7. 3. 2008.

ODPORCOV UBÚDA

V ostatných mesiacoch sú odporcovia proti zavedeniu eura na Slovensku zneistení. Podiel podporovateľov eura sa síce nezvýšil, ale podiel odporcov poklesol oproti jeseni 2007 o 10 percentuálnych bodov. Títo respondenti sa presunuli medzi tých, ktorí nevedia, čo majú od zavedenia spoločnej meny očakávať.

Celkovo 43 % opýtaných hodnotí rozhodnutie zaviesť na Slovensku spoločnú európsku menu euro pozitívne (na jeseň 2007 to bolo rovnako 43 %), pričom rozhodne pozitívne to hodnotí 7 % respondentov a skôr pozitívne 36 % respondentov.

Naopak – negatívne hodnotí toto rozhodnutie celkovo 42 % opýtaných (na jeseň 2007 to bolo 52 %), pričom rozhodne negatívne ho vníma 15 % respondentov a skôr negatívne 27 % respondentov.

Zostávajúcich 15 % respondentov sa k otázke nevedelo vyjadriť, čo je výrazne viac v porovnaní s údajom z jesene 2007 (kedy to bolo iba 5 %). Významne sa teda posilnila skupina respondentov, ktorí k otázke nevedia zaujať jasnejšie (či už pozitívne alebo negatívne) stanovisko.

Respondenti, ktorí hodnotia rozhodnutie zaviesť na Slovensku spoločnú menu euro rozhodne alebo skôr pozitívne, sú nadpriemerne zastúpení medzi mladými respondentmi (18 až 34 rokov) a respondentmi v mladšom strednom veku (34 až 44 rokov), respondentmi s vyšším vzdelaním (vy-

sokoškolským alebo stredoškolským s maturitou), duševne pracujúcimi zamestnancami, študentmi, podnikateľmi a živnostníkmi, respondentmi v domácnosti alebo na materskej/rodičovskej dovolenke, respondentmi z domácností s vyšším až nadpriemerným mesačným príjmom, respondentmi bývajúcimi vo veľkých mestách nad 100 tisíc obyvateľov a respondentmi žijúcimi v Bratislavskom a Košickom kraji.

Naopak – respondenti, ktorí hodnotia rozhodnutie zaviesť na Slovensku spoločnú menu euro rozhodne alebo skôr negatívne, sú nadpriemerne zastúpení medzi staršími respondentmi (vo veku nad 60 rokov), medzi respondentmi so základným vzdelaním, medzi dôchodcami, medzi respondentmi z domácností s najnižším mesačným príjmom, medzi respondentmi z Trnavského a Banskobystrického kraja.

DÔVODY NEGATÍVNEHO VNÍMANIA

Respondenti, ktorí na predchádzajúcu otázku, odpovedali negatívne (hodnotia zavedenie spoločnej meny euro na Slovensku skôr alebo rozhodne negatívne), sa agentúra opýtala, aké sú dôvody takéhoto ich postoja. Respondenti pritom odpovedali spontánne a anketári zaznamenali doslovné odpovede respondentov.

Jednoznačne najčastejším dôvodom, ktorý u respondentov vyvoláva negatívne hodnotenie zavedenia eura na Slovensku je predstava respondentov, že po zavedení eura dôjde na Slovensku k „zdražovaniu, zvyšovaniu cien, teda inflácii“ (uviedlo 65 % respondentov, ktorí hodnotia zavedenie eura skôr alebo rozhodne negatívne).

EKONOMIKA ALEBO DOMÁCNOSTI?

Agentúra Focus respondentov požiadala aj o to, aby sa pokúsili zhodnotiť dôsledky zavedenia spoločnej meny euro na Slovensku, tak pre nich a ich rodiny/domácnosti, ako aj pre ekonomiku Slovenska.

Vnímanie dôsledkov zavedenia spoločnej meny euro pre domácnosti je celkovo pozitívnejšie, než to bolo na jeseň 2007. Podiel pozitívne nalade-

Tab. 1 Ako vy osobne hodnotíte to, že na Slovensku bude zavedená spoločná európska mena – euro? (v %)

	Február 2008	November 2007	Apríl 2007	Jún 2005
Rozhodne pozitívne	7	8	10	11
Skôr pozitívne	36	35	39	35
Skôr negatívne	27	38	32	30
Rozhodne negatívne	15	14	11	12
Nevie	15	5	8	12

ných respondentov v tomto prípade však stále zaostáva za podielom negatívne naladených, a to o 21 percentuálnych bodov (32 % pozitívne naladených ku 53 % negatívne naladených).

Takmer tretina všetkých respondentov (32 %) sa domnieva, že zavedenie spoločnej meny euro bude mať pre nich a ich rodiny pozitívne dôsledky (na jeseň 2007 to bolo 27 %). Pritom 4 % opýtaných si myslia, že to bude mať rozhodne pozitívne dôsledky a 28 % opýtaných si myslí, že to bude mať skôr pozitívne dôsledky.

Naopak – približne polovica (53 %) opýtaných očakáva, že zavedenie spoločnej meny euro bude mať pre nich a ich rodiny negatívne dôsledky (na jeseň 2007 to bolo 61 %). Pritom 17 % opýtaných si myslí, že to bude mať rozhodne negatívne dôsledky a 36 % si myslí, že to bude mať skôr negatívne dôsledky.

Viac ako desatina opýtaných (15 %) sa k otázke nevedela vyjadriť.

Rovnako pokiaľ ide o vnímanie dôsledkov zavedenia spoločnej meny euro pre slovenskú ekonomiku, sú respondenti naladení pozitívnejšie, než to bolo na jeseň 2007. Podiel pozitívne naladených respondentov v tomto prípade už prevyšuje podiel negatívne naladených o 11 percentuálnych bodov (46 % ku 35 %).

Pokiaľ ide o vplyv eura na ekonomiku Slovenska sú občania optimistickejší. Až 46 % respondentov sa domnieva, že zavedenie spoločnej meny euro bude mať pre ekonomiku Slovenska pozitívne dôsledky (na jeseň 2007 to bolo 43 %). Pritom 8 % opýtaných si myslí, že to bude mať rozhodne pozitívne dôsledky a 38 % opýtaných si myslí, že to bude mať skôr pozitívne dôsledky.

Naopak – 35 % opýtaných očakáva, že zavedenie spoločnej meny euro bude mať pre ekonomiku Slovenska negatívne dôsledky (na jeseň 2007 to bolo 42 %). Pritom 10 % opýtaných si myslí, že to bude mať rozhodne negatívne dôsledky a 25 % si myslí, že to bude mať skôr negatívne dôsledky, 19 % opýtaných sa k otázke nevedelo vyjadriť.

PREVAŽUJE NEINFORMOVANOSŤ, ALE PERCENTÁ SA ZLEPŠILI

Subjektívna miera informovanosti obyvateľov Slovenska o eure je nedostatočná. To znamená, že vo vnímaní respondentov ešte stále existuje priepať medzi tým, „čo by mohlo byť“ a tým „čo je“.

Celkovo takmer 4 z 10 opýtaných (38 %) deklarovali, že sa cítia byť veľmi dobre alebo skôr dobre informovaní o eure (na jeseň 2007 to bolo 33 %). Pritom 4 % respondentov uviedli, že sa cítia byť veľmi dobre informovaní a 34 % uviedlo, že sa cítia byť skôr dobre informovaní o eure.

Naopak – výraznejší informačný deficit deklarovali 6 z 10 opýtaných (59 %), ktorí uviedli, že sa cítia byť nie veľmi alebo vôbec nie informovaní o eure (na jeseň 2007 to bolo 64 %).

Pritom 16 % respondentov uviedlo, že sa cítia byť vôbec neinformovaní a 43 % respondentov

Tab. 2 Čo si myslíte, bude mať zavedenie eura pre ekonomiku Slovenska pozitívne alebo negatívne dôsledky? (v %)

	Február 2008	November 2007	Apríl 2007	Jún 2005
Rozhodne pozitívne	8	7	8	9
Skôr pozitívne	38	36	40	34
Skôr negatívne	25	30	29	30
Rozhodne negatívne	10	12	5	8
Nevie	19	15	18	19

Tab. 3 Do akej miery sa cítite byť informovaný/á o eure? Cítite sa byť.....? (v %)

	Február 2008	November 2007
Veľmi dobre informovaný/-á	4	3
Skôr dobre informovaný/-á	34	30
Nie veľmi dobre informovaný/-á	43	47
Vôbec nie informovaný/-á	16	17
Nevie	3	3

uviedlo, že sa cítia byť nie veľmi dobre informovaní o eure. Tri percentá respondentov sa k otázke nevedeli vyjadriť.

Respondenti, ktorí uviedli, že sú veľmi alebo skôr dobre informovaní o eure, sú nadpriemerne zastúpení medzi mužmi, respondentmi vo veku 35 až 44 rokov, respondentmi s vyšším vzdelaním (vysokoškolským alebo stredoškolským s maturitou), duševne pracujúcimi zamestnancami, podnikateľmi a živnostníkmi, respondentmi z domácností s vyšším až nadpriemerným mesačným príjmom, respondentmi bývajúcimi vo väčších mestách nad 50 tisíc obyvateľov a respondentmi žijúcimi v Bratislavskom a Žilinskom kraji. Naopak – respondenti, ktorí uviedli, že sú vôbec nie alebo nie veľmi dobre informovaní o eure, sú nadpriemerne zastúpení medzi ženami, staršími respondentmi (vo veku nad 60 rokov), medzi respondentmi s nižším vzdelaním (základným alebo stredoškolským bez maturity), medzi nekvalifikovanými manuálnymi pracovníkmi, dôchodcami, nezamestnanými, medzi respondentmi z domácností s nižším až najnižším mesačným príjmom, medzi respondentmi z menších obcí a miest s 20-50 tisíc obyvateľmi, medzi respondentmi žijúcimi v Košickom kraji.

Zaujímavé je aj zistenie, že zatiaľ čo medzi respondentmi, ktorí zavedenie eura na Slovensku hodnotia pozitívne, nájdeme 58 % takých, ktorí o sebe tvrdia, že sú veľmi alebo skôr dobre informovaní o eure, tak medzi respondentmi, ktorí zavedenie spoločnej meny euro na Slovensku hodnotia negatívne, nájdeme takto dobre informovaných len 26 %. Dostatočná miera subjektívnej informačnej saturovanosti o eure je teda tiež jedným z predpokladov pozitívneho nazerania na prechod Slovenska k euru.

Z rokovania Bankovej rady NBS

7. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) sa uskutočnilo 19. februára 2008. Rokovanie viedol guvernér NBS Ivan Šramko.

- BR NBS prerokovala a schválila:

1) Návrh opatrenia NBS ustanovujúci rovnocenné požiadavky pre emitentov so sídlom v nečlenských štátoch, ktorých cenné papiere sú prijaté na obchodovanie na regulovanom trhu. Cieľom návrhu opatrenia je zabezpečiť implementáciu smernice Európskej komisie 2007/14/ES z 8. marca 2007, ktorá stanovila podrobné pravidlá implementácie určitých ustanovení smernice 2004/109/ES o harmonizácii požiadaviek na transparentnosť v súvislosti s informáciami o emitentoch, ktorých cenné papiere sú prijaté na obchodovanie na regulovanom trhu. Návrh opatrenia prevzal články smernice upravujúce rovnocenné požiadavky pre nečlenské štáty. Opatrenie nadobudne účinnosť 1. marca 2008.

2) Návrh vyhlášky NBS o poskytovaní informácií o transakciách s majetkom v dôchodkovom fonde a o stave majetku v dôchodkovom fonde dôchodkovou správcovskou spoločnosťou a jej depozitárom a o zmene vyhlášky NBS č. 567/2006 Z. z., ktorou sa ustanovuje obsah správ o hospodárení s majetkom v dôchodkovom fonde, správ o hospodárení s vlastným majetkom dôchodkovej správcovskej spoločnosti, spôsob a rozsah ich zverejňovania a obsah dennej informácie o každej transakcii s majetkom v dôchodkovom fonde. Účelom tejto vyhlášky je ustanoviť štruktúru, rozsah, obsah, formu, členenie, termíny, spôsob, postup, miesto a metodiku poskytovania informácií dôchodkovou správcovskou spoločnosťou a jej depozitárom NBS podľa zákona o starobnom dôchodkovom sporení. Vyhláška nadobudne účinnosť 1. apríla 2008.

8. rokovanie BR NBS sa konalo 26. februára 2008. Rokovanie viedol viceguvernér NBS Viľam Ostrožlík.

- BR NBS prerokovala:

1) Situačnú správu o menovom vývoji v SR za január 2008 a rozhodla ponechať úrokové sadzby na úrovni 2,25 % pre jednoduchové sterilizačné obchody, 5,75 % pre jednoduchové refinančné obchody a 4,25 % pre dvojtypážové repo tendre s obchodnými bankami.

9. rokovanie BR NBS sa uskutočnilo 4. marca 2008. Rokovanie viedol guvernér NBS Ivan Šramko.

- BR NBS schválila:

1) Správu o plnení a postupe príprav na zavedenie eura v NBS a Interný plán NBS na zavedenie eura. Príprava postupuje v súlade s Interným plánom NBS na zavedenie eura a Národným plánom zavedenia eura v SR.

10. rokovanie BR NBS sa uskutočnilo 11. marca 2008. Rokovanie viedol guvernér NBS Ivan Šramko.

- BR NBS schválila a prerokovala:

1) Správu o realizácii investičnej politiky v oblasti devízových rezerv za rok 2007.

2) Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 510/2002 Z. z. o platobnom styku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Návrh zákona vychádza z Národného plánu zavedenia eura v SR a súvisí so zmenami v tuzemskom platobnom systéme SIPS a s napojením sa na platobný systém TARGET2. Zmeny v oblasti platobného styku, je nevyhnutné vykonať najneskôr do zavedenia eura v SR, ktoré je naplánované na 1. 1. 2009.

STANOVISKO BANKOVEJ RADY NBS

Vzhľadom na viaceré reagencie v médiách na niektoré vyjadrenia členov sa BR NBS dohodla na tomto stanovisku:

1. Nedávne vyjadrenia členov bankovej rady nemali priamy súvis a ani neboli bezprostrednou reakciou na vývoj kurzu slovenskej koruny v poslednom období. Tieto vyjadrenia, ktoré odznali, mali všeobecný charakter a nemali zámer nijakým spôsobom ovplyvňovať aktuálny vývoj výmenného kurzu slovenskej koruny, a ani neboli prezentované v týchto súvislostiach.

2. Pokiaľ by banková rada ako najvyšší riadiaci orgán NBS, alebo jej jednotliví členovia, chceli vyjadriť svoj názor na aktuálny vývoj kurzu slovenskej koruny, urobili by to priamo, transparentne a štandardne používanými metódami.

3. Pri doterajšom rozhodovaní o menovej politike a jej základných cieľoch pre toto obdobie neexistovali zásadné rozdielne prístupy a názory jednotlivých členov BR NBS, čo jednoznačne dokumentujú i výsledky doterajších hlasovaní o menovej politike. **Toto stanovisko prijali členovia BR NBS jedhlasne.**

Občania budú mať po zavedení eura úlohu „cenových policajtov“

Alan Camilleri, predseda Národného výboru pre zavedenie eura na Malte, sa počas svojej trojdňovej pracovnej návštevy Slovenska stretol s viceguvernérom Národnej banky Slovenska (NBS) Viliamom Ostrožlíkom, štátnym tajomníkom Ministerstva financií SR Petrom Kažimírom, s pracovníkmi NBS zabezpečujúcimi informačnú kampaň o zavedení eura, ako aj s pracovnými skupinami na zavedenie eura na Ministerstve hospodárstva SR a pri Ústredí práce, sociálnych vecí a rodiny.

Pre občanov Slovenska je podľa predsedu maltského národného výboru pre zavedenie eura Alana Camilleriho dôležité, aby cítili, že ich niekto chráni pred neopodstatneným zvyšovaním cien a pred zneužitím prechodu na novú spoločnú menu. Ako dodal na tlačovej konferencii pri príležitosti jeho pracovnej návštevy Slovenska, nemožno očakávať, že po zavedení eura ceny neporastú, dôležité ale je, aby nerástli z dôvodu jeho zavedenia. Číže Slovensko má 5,5 mil. cenových policajtov, ktorí budú hlásiť prípadné zneužitie eura na zvýšenie cien.

Zo skúsenosti Malty na základe monitorovania cien vyplýva, že ceny najčastejšie nakupovaných potravín v januári po zavedení eura oproti decembru minulého roka vzrástli o 0,4 %, čo je podľa Alana Camilleriho ešte menej ako v rovnakom období pred rokom. „Občania na Malte majú pocit, že ich zavedenie eura nepoškodilo,“ doplnil A. Camilleri. Z 300 sťažností od občanov z dôvodu zvyšovania cien sa na Malte neskôr v 110 prípadoch ceny znížili na úroveň z decembra 2007, 90 žiadostí bolo neoprávnených a vo zvyšných prípadoch šetrenie ešte stále pokračuje. Takmer 90 % z maloobchodných predajcov sa na Malte zapojilo do kampane zameranej na spravodlivú cenotvorbu, ktorej cieľom bolo nedopustiť neodôvodnený nárast cien.

Podľa predsedu maltského národného výboru pre zavedenie eura Malťania očakávali, že prechod na euro bude ťažší, ako v skutočnosti bol.

Taktiež sa obávali výskytu podvodov a pokusov o zneužitie, čomu sa podľa neho podarilo zabrániť. Obyvatelia Malty si taktiež mysleli, že im bude dlhšie trvať zvyknúť si na novú menu. K tomu, že sa Malte podarilo úspešne zaviesť novú menu, podľa A. Camilleriho, prispela najmä intenzívna komunikačná kampaň, ktorá trvala vyše jedného roka, ako aj silná ochrana spotrebiteľa. Ako ďalej uviedol, na Malte sa zaviedol špeciálny legislatívny rámec, podľa ktorého, kto zvýšil neopodstatnene ceny, musel ich znížiť, alebo dostal pokutu.

Zdroj: SITA

Foto: Pavel Kochan

Alan Camilleri, predseda Národného výboru pre zavedenie eura na Malte sa na návšteve v NBS podelil o skúsenosti s prijatím spoločnej meny euro.

